

Tonin kummal- liset vaiheet

kirjoittanut

Frans Hoffman.

Suomennos.

Toinen, korjattu painos.

Kuopiossa.

Å. W. Telén & Co kustannuksella.

Hinta 90 p:niä.

16

TONIN KUMMALLISET VAIHEET.

KERTOMUS KOLMEKYMMEN-VUOTISEN
SODAN AJOILTA

KIRJOITTANUT

FRANS HOFFMANN.

SUOMENNOS.

TOINEN, KORJATTU PAINOS.

3-23-11

KUOPIOSSA,

U. W. TELÉN & C:o KUSTANNUKSELLA.

TONIN KUMMALLISET VAIHET

KERTOMUS KOLMEKYMMENTÄN VUOTISEN

SOJAN AJOLTA

KIRJASTA

FRANS HOFFMANN

1899

SOJAN AJOLTA

KUOPIOSSA

KUOPION UDESSA KIRJAPAINOSSA 1899.

I.

Laupias Samarialainen.

❁ Oli kylmä helmikuun ilta. Laskeutuva aurinko leviteli vielä punertavaa loistettansa lumiselle kedolle. Niin pitkälle kuin silmä kantoi, ei maantiellä liikkunut inhimillistä olentoakaan. Tien viereiseen metsikköön oli keräytynyt joukko variksia puiden oksille, jossa ne raakuen sysäilivät toisiansa, valloittaaksensa itselleen parempaa yöpuuta alastomilla oksilla. Noin neljänneksen peninkulman päässä tästä kimeltelivät sumean ilman läpi Magdeburgin tornit; ikäänkuin jättiläis-vartijana kohotti niiden seassa mahtava tuomiokirkko huippuansa muita paljoa korkeammalle ilmaan.

Tällä hetkellä ilmaantui muuan yksinäinen vaeltaja sille kuoppaiselle tielle, mikä kaupunkiin johti. Hän astui verkalleen eteenpäin, ollen kovin väsynyt, mikä näkyi siitäkkin, että hän seisahti usein lepäämään, noja-

ten vasten paksua sauvaansa. Sillä tavoin seiso i hän jonkun minuutin, katsellen ikävöivillä silmäyksillä mielestään kaukaista kaupunkia. Matka ei tosiaan ollut erittäin pitkä, vaan kuitenkin näytti hän toivottomalle senkin jaksamiseen.

»Vaan, minun täytyy rientää,» sanoi hän »ell'en tahdo kuolla kylmään ja nälkään.»

Hän jatkoi matkaansa puhkaen ja horjuen. Tuskin voi hän pysyä pystyssä, joten hän oli niin surkean näköinen. Vaatteensa olivat rääsyiset, tuskin riittivät hänen verhoksensa; kumartunutta päätänsä peitti vanha, nahkainen myssy. Hänen vaalea otsansa oli märkänä hi'estä, posket laihat ja sisään vaipuneet, ja rauenneet silmänsä oli kyyneleitä täynnä. Vaan likemmin häntä tarkasteltua olisivat hänen hienot kasvonsa kovinkin katselijaa ihmetyttäneet. Hän oli aivan nuori, korkeintaan viiden- tai kuudentoista vuotinen. Hänen päätänsä ympäröivät ruskeat, kiehkuroiset hiukset; hienot kätensä ja solakka vartalonsa eivät näyttäneet soveltuvan tähän viheliäiseen pukuun, vaan näyttivät viittaavan hänen kerran nähneen parempiakin päiviä.

Vihdoinkin hän ennätti sen metsikön edustalle, jossa varikset vieläkin lepo-sijoistaan taistelivat. Niihin hän loi synkkämielisen silmäyksen.

»Teillä ei ole mitään vaaraa,» hän sanoi ja huokasi raskaasti. »Teille on hyvä Jumala antanut lämpymän verhon ja suopi teille ruo'an kovimmallakin talvella; kaikki kohtaavat hädät kärsitte ainakin yhteisesti. Sitä vastaan olen minä yksinäinen, kärsin vilua ja nälkää, voimankin ovat loppuneet, eikä kukaan pidä minusta huolta. Oi Jumalani, eikö sinulla ole yhtään armahtavaisuutta turvattomalle!»

Hän loi rukoilevaisen silmäilyn kohti kolkkoa taivasta. Laskeutuvan auringon viimeiset säteet loivat kirkastavan loisteen hänen kasvoilleen ja kuvautuivat kyyneleissä, jotka suurina silmäripseissä riippuivat. Niin seistuansa jonkun silmänräpäyksen, hän koetti taasen koota voimiansa matkan jatkamiseen. Vaan käydä hän ei voinutkaan enää, sillä hänen jalkansa horjuivat kuin juopuneen. Turhaan koetettua tukeutua sauvaansa, hän vaipui rauenneella valitus-äänellä maahan ja jäi liikkumattomana makaamaan. Hänen silmänsä olivat ummessa, tuskin hän hengittikään enää.

Tähän olisi varmaan poika-raukka kuollut, jos ei korkein voima olisi hänestä pitänyt huolta. Tuskin oli viisi minuuttia kulunut siitä, kun hän nälän ja väsymisen vaivuttamana maahan vaipui, kun jo kuului hevosen kavioitten kolke ja uljas ratsastaja ajoi esiin. Kau-

histuneena otti jalo hevonen hypyn syrjään, kun näki tiellä elottoman haamun.

»Ah, mitä tämä on?» sanoi ratsastaja, kokien juoksijatansa tyynnyttää. »Herra Jumala, siellä makaa vaipunut, kenties jo kuollut ihminen! Sitä on katsottavani tarkemmin.»

Hevonen seisoj jo täydellisesti masentuneena hiljaa, kun isäntänsä hyppäsi satulasta alas ja taputtaen ratsuansa kaulaan, pubeli sille pari ystävällistä sanaa. Ratsastaja kumartui vaipunutta tarkemmin katsomaan, nosti hänen päätänsä ja silmäili sääliväisesti pojan vaaleihin kasvoihin.

»Poika raukka!» sanoi hän, »mitä kärsimyksiä lie netkään kokenut näillä vaikeilla ajoilla! Mutta sinä elät kuitenkin vielä, ehkäpä voinen sinut pelastaakin.»

Hiljaa laski hän pojan päähän vaipumaan maahan, nousi itse ylös ja otti satulansa taskusta pienen, viinillä täytetyn pullon. Sitä kaasi hän vähän kämmenellensä ja hieroi voimattoman ohimoita, asettaen sitten pullon hänen suullensa. Hyvä viini näytti antavan uuden elon, koska poika jo kohta aukoi silmiänsä, katsellen tietämättömänä sitä miestä, joka niin ystävällisesti häntä hoiteli.

»Juo vielä kerran, poikaseni,» sanoi vieras, »se virkistää hyvin sinua!»

Poika nielasi mieluisesti ja hänen silmänsä saivat kirkkaamman loisteen. Tunto ja voimat palasivat takaisin, niin että hän nojaten hyvän-tekijänsä käsivarteen voi nousta ylös.

»Kiitoksia, herraseni!» hän sanoi, »te olette pelastaneet henkeni, sen on Jumala kerran teille palkitseva. Minä tunnen jo itseni voimakkaaksi ja toivon voivani nyt kaupunkiin ennättää.»

»Onko sinulla tuttaviamia, ystäviä tai sukulaisia Magdeburgissa?» kysyi mies.

»Ei; minä en tunne ketään,» oli surullinen vastaus. »Vaan ehkä löytäen suojakseni katon sekä ravinnokseni jotakin. Minä olen nälkään nääntymäisilläni, rakas herra, vaan taivaallinen Isä ei kuitenkaan minua hyljänne.»

»Hän ei olekaan, poikaseni, sinua hyljännyt,» sanoi ratsastaja sydämellisellä hyväntahtoisuudella. »Minä näen olevasi heikon astumaan; istu taakseni hevosen selkään ja pidä vyöstäni kiinni. Sinä olisit kaupungissa outo; yö pimenee ja sentähden olisi sinun vaikea löytää itsellesi majaa. Tämän yön saat ainakin huoneessani viettää; sen perästä aion kuulustaa, miten voin sinua pitemmältä auttaa. Istu vaan selkään, eläkö pelkää vähäkään, sillä hevoseni on siivo eläin.»

Näin sanottua nousi ratsastaja satulaansa ja ojensi hoidettavallensa kätensä, auttaaksensa häntä ylös. Pelkäämättä heikkouttansa kohosi poika silmänräpäyksessä ylös ja pidätteli ainoastaan kevein käsin hyväntekijänsä vyöstä kiinni.

»Hei,» sanoi ratsastaja kummastuen, »tämä ei lie nekään ensimmäinen kerta kun olet hevosen seljässä.»

»Tosin ei olekaan, herraseni; jo lapsuuteni vuosina kiekuttelin monella hevosella, eikä villimpi orikaan koskaan saanut minua pelkäämään. Vaan ne hetket ovat jo kaikki ohitse, ja iijäisesti siirtyneet pois. Vanhempani ovat kuolleet, heidän omaisuutensa hävitetty, kartano ja talli ovat jo tuhkana. Perheestäni olen ainoa jäännös; minun täytyy koditonna kuleksia pitkin maata.»

»Suuri Jumala!» huusi ratsastaja, »mitä hirmuja olet jo niin nuorena saanut kärsiä! Kutka olivat vanhempasi? Mistä sinä tulet? Ja, millä tavoin nämä onnettomuudet ovat sinua kohdanneet?»

»Ah, herraseni,» lausui poika, »se on kovin surullinen historia. Sydämeni on pakautua sitä ajatellesani. Isälläni oli kaunis talo ja tila saksalaisen Bömin rajoilla; onneksi oli se niin kaukana sodan suurista melskeistä, ett'emme viimeistä onnettomuutta ennen kär-

sineet kuin aivan vähän sodan vaikutuksia. Kyläämme kyllä joskus tuli sotarosvo-joukkoja, vaan ne menivät aina pois hyväntahtoisina, kun isäni oli täyttänyt heidän kohtuulliset vaatimuksensa.»

»Mikä oli isäsi nimi, poikaseni?»

»Hannu von Waldow; hän oli ollut kapteenina keisarillisessa väestössä, vaan oli jo kaksikymmentä vuotta sitten ottanut eronsa ja asui nyt kauniilla maatilallansa. Hän oli sangen hyvä mies, ja alamaisensa häntä hellästi rakastivat. Luonteessansa oli säilynyt jotakin oikeaa sotilaan tapaisuutta, täten olikin hänen helppo sopia sotarosvojen ja ympäri kuljeksivain sotajoukkojen kanssa, joista pieniä joukkoja joskus kävi meitä hätyyttämässä. Kun nämä kohtaukset päättyivät aina niin rauhallisesti, tekivät ne valitettavasti meidät pelkäämättömiksi, kun ei urhoollinen isänikään aavistellut mitään vaaraa. Äitini tosin varoitti häntä ja esitti samalla, että parasta olisi muuttaminen kaukaiselle, rauhallisemmalle seudulle.

»Ole levollinen, ystäväni,» vastasi aina isäni. »Niin vanha sotilas kuin minä osaa kyllä elellä sotakansan keskuuksissa.»

»Oi, jos hän olisi seurannut armaan äitini esitystä, niin olisi kaikki vielä toisin! Ainoastaan tunnin matka kylästäimme oli kaunis, hedelmällinen laakso isäni alueella;

tämä oli käytettävänä silloin vaan laitumena eläimille. Tämän Hopealaakson esitti äitini pakopaikaksemme, jonne olisimme vieneet työväkemme myös ja eläneet rauhallisesti piilossamme sodan loppuun asti. Siellä emme olisi helposti joutuneet hukkaan, sillä sinne vievä polku oli vaikea löytää. Ainoastaan yhdestä kohdasta oli pääsy-paikka laaksoon; sekin oli vaan tuskin kuusi jalkaa leveä ura korkeiden hietakivikallioin välissä; sen olisi helposti voinut sulkea aivan vahvaksi. Vaan, niinkuin jo sanoin, isäni oli pelkäämätöin ja piti kalliomuurien suojassa turvaa etsimisen arkamaisuutena.

»Kauan aikaa meni kuitenkin onnellisesti, aina siihen kauheaan hetkeen saakka, joka sittemmin meitä kohtasi. Tämä hirmuisuus tapahtui juuri jouluaattona, — tänä riemullisena hetkenä, jota kukin lapsellisella sydämellä riemuten odottaa. Sisareni ja veljeni iloitsivat jo kanssani joulukuusesta ja joululahjoista, joita vanhemmillamme oli tapana meille jaella, kun äkisti eräs talonpoika riensi isäni luo, tuoden sen onnettoman sanoman, että joukko raivoja sotilaita oli kulussa jalan ja ratsain kyläämme. Isäni piti tämän vähänpätöisenä seikkana, vaan äitini kehoitti rukoillen, että nyt paettaisiin Hopealaakson turvaan. Tämä pyyntö oli taa senkin turhaa. Isäni luotti vaan miehuuteensa, vanhaan

urhoollisuuteensa ja erittäinkin siihen, kun itse oli ker-
ran ollut sotilaana.

»Ne ovat vaan kumppaneja,» sanoi hän. »Niiden
kanssa tulen pian sovintoon.»

»Vaan se ryöstönhaluinen joukko, mikä nyt kyl-
läämme kulki, oli häijympiä roistoja, mitä pitkällinen sota
voi synnyttää. He olivat hirmuisen näköisiä, kun he
rääsyisissä puvuissaan, vaan kiiltävissä aseissa astuivat
kyläämme. Muutamat ratsastivat ja toiset astuivat jalan.
Kaikkien edellä ratsasti hirmuisen näköinen mies. Hän
antoi joukkonsa piirittää kartanomme ja huusi isäntää.
Isäni astui ulos ja tervehti häntä tavallisella tyynimieli-
syydellänsä.

»Te saatte kaikki, mitä tarvitsette herra toveri,»
sanoi hän ystävällisesti, vaan kuitenkin vakaasti sille
miehelle, joka raakana ja julmana kauhistutti muita kaik-
kia. »Vaan pyydän ainoastaan teitä pitämään väessänne
hyvää kuria.»

»Ho, hoo!» sanoi päälikkö pilkallisesti nauraen:
»aikooko tuo talonpojan tollo antaa käytöksellemme mää-
räyksiä! Tappakaa pois se koira, kumppanit, ja tehkää
sitten puhtaaksi talo! Koko leikin täytyy tunnissa loppua.»

»Te ette saa huoneeseni astua ryöväreinä ja mur-
haajina,» pitkitti isäni. »Mitä tarvitsette, sen saatte niin-

kuin jo luvannut olen. Senhän voinkin tehdä kunniallisille sotilaille, vaan en varkaille ja roistoille!»

»Koiraa!» huusi mies ja tempasi pistolin tupestaan.

»Kas, tästä saat hävyttömyytesesi palkan!» Kone laukesi, ja — isäni kaatui kuoliaana maahan. Nyt syöksi koko riiviön lauma sisään ja särki sekä hävitti kaikki, mitä vaan eteen sattui; kenen vaan kohtasivat, sen tappoivat paikalla. Minä oli saanut isäni miekan ja ryntäsin muutamain palvelijain kanssa hirviötä vastaan. Vaan mitä voi vimmamme heidän suurempaa joukkoansa vastaan! Ainoa lyönti raskaan sapelin lappiolla, kaasi minut maahan. Äitini sekä sisareni tulivat armotta murhatuiksi. Ei ketään koko talon henkilöistä säästetty, vaan he murhasivat niin vaimot kuin miehetkin. Eräs vanha renki oli tällä välin temmannut minut murhaajain käsistä. Ruutisavussa hän veti minut pois tästä hirveästä verisauhasta ja koetti ennättää likeiseen metsänrinteeseen. Ainoastaan pari askelta siitä — lensi pyssynkuula hänen selkäänsä.

»Pakene, Toni,» sanoi hän minulle, vetäen viimeistä henkäystänsä. »Pakene metsään! Roistot tulevat!»

Kauhistuksesta tuskin enää tunnoissani minä pakenin ja pääsin onnellisesti suojelemaan metsään. Pari kuulaa lensi vinkuen sivuitseni, vaan kumpikaan ei sat-

tunut. Minä riensin niin kauan kuin seisaalla pysyin ja kaaduin vihdoin voimatonna synkeään metsään. »Siellä makasin kauvan itkien ja valittaen. Pimeys tuli ja koettaen koota voimani aloin astua kylään. Sinne ei ollutkaan vaikea osata, sillä tulenliekki punasi sen kohdalla taivaan. Heti metsästä päästyäni näin aivan surullisen todisteen arveluilleni. Murhaajat olivat sytyttäneet huoneet ja koko kylä leimusi nyt ilmitulessa. Voi, mikä hirmuinen näkö! Viholliset olivat jo kadonneet, eikä yhtään elävää olentoa ollut jälellä. Minä hiihin vitkalleen eteenpäin. Kaikkialla oli kuoleman hiljaisuus; muuta ei kuulunut kuin riehuvan tulen rätinää palavista huoneista. Yksi ainoa kohtausta oli ryöstänyt ne kaikki, mitkä mulle maailmassa olivat rakkaita: vanhemmat, kodin, veljet ja sisaret, kaikki, kaikki! Minä en voi kuvailla sitä joulu-aattoani, sitä kauheaa yötä. Aamu tuli; kylästä oli jälellä vaan suitsevat rauniot. Minä kävelin niiden ympärillä, toivoen löytäväni siellä jonkun elävän olennon, vaan tämä toivoni oli turhaa. Lapsuuteni rauhallinen koti oli muuttunut kammoittavaksi haudaksi; muutamat hirmutunnit olivat tehneet minut isättömäksi ja äidittömäksi, olivat muuttaneet minut kerjäläiseksi.»

»Minä viivyin paikalla kolme päivää toivossa jon-

kun hävityksestä paenneen saattavan ehkä palata takaisin. Vaan ketään ei tullut. Kaikki ne, joita viholliset eivät lie murhanneet, vietiin varmaankin vankeina pois. Minä taitoin matkustus-sauvan, katsoin vielä kerran isäni majan raunioita ja erosin siitä — kenties ijäksi. Sittemmin olen harhailleen kuljeksunut kylästä kylään, eivettäni kerjäten. Kun Magdeburgin tornit jo silmiini astuivat, loppuivat voimani; näljän ja väsymyksen vaivuttamana vaivuin maahan, jossa olisin kuollut, ellei Jumala olisi lähettänyt pelastajakseni teitä.» Tähän lopetti Toni kertomuksensa. Jalo pelastajansa puheli hänelle muutamia lohdutuksen sanoja, luvaten luonansa hänelle uuden kodin, niin kauaksi, kun hän itsekin siinä turvassa olisi.

Jo oli pimeä, kun he kaupunkiin pääsivät; he pysähtyivät komean talon eteen, jonka ikkunoista osa oli kirikkaasti valaistu.

»Tämä on asuntoni,» sanoi Tonin holhoja. »Jumala siunatkoon sinun käyntisi huoneeseni ja antakoon sinun löytää jonkun palkkion niistä, mitä kadottanut olet!»

Portti avattiin; vanha palvelija astui lyhty kädessä ulos, tervehtien kunnioittavaisesti herraansa ja loi uteliaan silmäilynsä hänen matkakumppaniinsa.

»Tämän nuorukaisen pitää jäädä meille, Gotschalk,» sanoi isäntä. »Ota huoleksesi, että hän saa hyvän illan ja vuoteen yöksi.»

»Niin on tapahtuva, herra Sparnagel,» sanoi vastinneeksi vanha palvelija, ottaen hevosen vastaan.

»Mene hänen muassaan, poikaseni,» sanoi herra Sparnagel kääntyen Toniin. »Vanha Gotschalkkini on paraalla tavalla pitävä sinusta huolen.»

Tämän sanottua nyökäytti hän ystävällisesti hoidettavallensa ja astui rappuja myöten talon yläkertaan.

Gotschalk varusti runsaasti kaikenlaista, mitä Toni tarvitsisi. Tämä nukkuikin pian virkistävään uneen, kun oli ensin sydämmellisesti kiittänyt Jumalaa siitä onnellisesta muutoksesta, mikä hänen surullisessa kohdalossansa oli tapahtunut.

II.

Kiitollinen sydän on Jumalalle otollinen.

Kova oli aika, jolloin Toni von Waldow parka sai turvan rikkaan kauppiaan Sparnagelin talossa Mag-

deburgissa. Jo kolmetoista vuotta oli onnetoin sota raivonnut ja kauaksi aikaa murtanut sivistyksen kukkasen Saksanmaalta ja saattaneet sanomattomaan viheliäisyyteen sen asukkaat. Ei kukaan voinut sen loppua aavistaa. Juuri samaan aikaan, kun herra Sparnagel löysi onnettoman Tonin maantieltä, näytti tärkeä muutos olevan tulossa Saksan kansalle. Kustaa Aadolf, Ruotsin kuningas, jota sorretut protestantit olivat pyytäneet avuksensa, oli astunut maalle kolmenkymmenen tuhannen miehisellä joukollaan Saksan rannikolla; mihin hän tuli, siinä hän ajoi keisarilliset joukot pakoon. Tämä kuninkaan menestys saattoi uuden miehuuden Magdeburg'in arkkhippakunnan hallitsijassa prinssi Kristian Wilhelmi Brandenburgissa, jonka keisari muutama vuosi sitten oli valtakunnastaan erottanut. Hän palasi nyt salaa valepuvussa Magdeburgiin ja astui odottamatta neuvoskuntaan, kehoittaen tätä ryhtymään liittoon Kustaa Aadolfin kanssa evankeelisen opin suojelukseksi. Tämä ai'e ei ollutkaan hänen vaikea toteuttaa. Magdeburg'in piiri oli ennen Wallensteinin johdattaissa paljon kärsinyt keisarin joukkojen räikkäyksistä, eikä ainakaan niitä kolttosia vielä oltu unhotettu. Kaupungin ja kuninkaan välillä tehtiin se liitto, että Kustaa Aadolf oli saapa vapaasti kulkea Magdeburg'in ja sen piirin

alueella, ja sai kuninkaalta vakuutuksen uskontonsa ja oikeuksiensa suojelemisesta.

Heti tämän liiton tehtyä kokosi Kristian Wilhelmi sotajoukon ja alkoi vihollisuutta keisarillisia vastaan, ennenkuin Ruotsin kuningas oli niin lähellä, että olisi voinut häntä tehokkaammin auttaa. Alussa sai hän muutamia voittoja, ottaen joitakuita vihollisen osastoja vangiksi, ynnä tehden muita pienempiä valloituksia; ryntäsipä vielä Hallen kaupunkiakin vastaan. Vaan Tilly'n johdattamat keisarilliset joukot pakoittivat hänen pian palaamaan takaisin Magdeburgiin; nyt olisi Magdeburg varmaankin joutunut piirityksen alaiseksi, ellei Kustaa Aadolfilla olisi paraillaan ollut voimakkaammat riennot ja tärkeimmät taistelut eduksensa. Jo oli kreivi Pappenheim ei ainoastaan kaupunkia lähennyt, vaan myös ajanut hallitsijan joukotkin pois ympäristön valleilta, jo oli Tilly, kun hallitus oli antanut kieltävän vastauksen hänen vaatimukseensa kaupungin antautumisesta, tehnyt tuimia hankkeita kaupungin sulkemiseksi kaikilta suunnilta; vaan silloin saivat he ilmoituksen että Kustaa Aadolf ahdisteli Oderin Frankfurtia. Tämä sai aloitetun Magdeburg'in piirityksen loppumaan ja piirittäjät suurella kiiruulla rientämään Ruotsin kuningasta vastaan. Hän vetäytyi sotajoukkoinensa pois, vaan uhkasi

palata vieläkin hirvittävämpänä takaisin, kuin lähtiesänsä oli.

Tällä kannalla olivat silloin asiat, kun herra Sparnagel otti Toni von Waldowin taloonsa. Silmänräpäykseksi oli tuo uhkaava ukkoispilvi kadonnut, ja kaupunki hengitti tyynemmin, vaan joka päivä voi Tilly palata kauheampana kuin ennen.

Herra Sparnagel tiesi tämän hyvin, ja olikin sentähden omaisuuttansa vaihtanut niin paljon kuin mahdollista kullaksi ja kalliiksi kiviksi. Tämä pieni aar-teensa oli kätkössä hänen talonsa syvimmissä kellarissa.

Tällä aikaa viihtyi Toni hyvin herra Sparnagelin perheessä; kun tuunettiin hänen onnettomuutensa, otettiin hän jäseneksi perhekuntaan. Sparnagelin oiva rouva rakasti häntä äidillisellä rakkaudella, pitäen hänestä huolta kuin omasta pojastansa. Kuus-vuotinen Liisu, pieni kaunis tyttönen, joka oli ainoa lapsi mieltyi myöskin hyvästi uuteen veljeensä. Niin suosittuna ja rakastettuna ollen, tointui Toni pian kärsimyksistänsä ja näytti nyt aivan toiselle, kuin maantiellä hänet puolikuolleena nähdessämme. Rouva Sparnagel varusti hänet hienoilla vaatteilla; nyt ilmaantui nuorukaisen ihanuus oikeassa valossa. Vaan vieläkin enemmän voitti hän hyväntah-toisella luonteellaan ja kohteliaalla käytöksellään hyvän-

tekijänsä sydämmet, kuin ulkonaisella kauneudellaan. Tarvittiin ainoastaan katsella hänen suuriin, uskollisiin silmiinsä, vakuutukseksi, ett'ei mikään kavaluus piileillyt näiden sielun kuvastimien takana. Toni olikin myös sydämellisimmästi kiitollinen näille hyvälle ihmisille; hänen suurinna toivonansa oli, että kerran, jos suinkin olisi hänelle mahdollista, palkita runsaalla mitalla se rakkaus ja hyvyys, jota he osoittivat hänelle.

Siihen ei tosin näyttänyt hänellä olevan mitään tilaisuutta, vaan hän koetti niin paljon kuin mahdollista osoittaa heille kiitollisuuttansa. Hän leikki pienen Liisun kanssa ja kertoi hänelle kauniita satuja, joita lapsuutensa onnellisina päivinä oli kuullut isänsä suusta, herra Sparnagelille toimitti hän uutteruudella ja taitavaisuudella kaikenmoisia pieniä asioita ja toisen äitinsä jokaisesta silmäilystäkin luki hän hänen toiveensa ja koetti palavalla innolla sitä täyttää.

Niin eleli Toni onnellisia päiviä, kunnes taasen sodan myrsky lähestyi ja täytti kauhistuksella kaikkien sydämmet. Keisarillinen sotamarski Tilly ei ollutkaan voinut Oderin Frankfurt'ia pelastaa, ja sanoma tuli, että hän julmistuneena kun vihoitettu leijona palasi takaisin, aikoen vihansa vimman purkaa Magdeburg'ille.

Oli myrskyinen ilta maaliskuun alussa 1631, kun

herra Sparnagel palasi kotiin maistraatin istunnosta, jossa hänellä oli suuri vaikutus moniin vaikealuontoisiin päätöksiin. Otsa yhtä synkkänä kuin pilvinen taivaskin ulkona, asettui hän vaimonsa ja lapsensa luo lämpiävän uunin eteen. Kauhistuneena tästä miehensä kasvojen kamaluudesta, tarttui rouva Sparnagel hänen käteensä ja silmäili lempeänä, levottomana häntä.

»Jotakin pahaa lienee tapahtunut, rakas mieheni,» sanoi rouva; »emmekö saa tietää mitä se on? Jaetulla surulla on vaan puoli painoa; mielelläni tahdon ottaa puolen murheestasi niinkuin uskollisen vaimon tuleekin tehdä.»

»Jaa, me elämmekin semmoisessa ajassa, jolloin sydämemme tarvitsee lujemmin liittyä toisiinsa,» vastasi herra Sparnagel »ja minä pelkään edessämme olevan suuren onnettomuuden. Epäilemistä ei olekaan enää, sillä Tilly on kohta suurella sotavoimalla kaupunkimme edustalla ja silloin tietysti alkaa kova piiritys kaikkine hirmuineen.»

»Jumala ei hyljänne meitä vaarankaan hetkellä, lohdutti uskollinen vaimo. Pitäiskö meidän siis peljätä pahempaa? Magdeburg on luja linna, ja kun sen valloitus ei onnistunut voimalliselle Wallensteinille, ei se paremmin onnistune hirveälle Tillyllekään. Vallit ja kai-

vannot suojelevat meitä ja jalo Kustaa Aadolf ei enää ole aivan kaukana, vaan voipi muutamain päivien perästä tulla pelastajaksemme. Sen lisäksi on vakuutukseni, että väestöämme innostaa mitä parhain henki ja että Magdeburgin porvaritkin ovat miehiä urhoollisesti käyttämään miekkaansa silloin, kun vihollisen julmuus pakoittaa heitä puolustamaan vaimoansa, lapsiansa, kartanoaan ja huonettaan.»

»Se on kyllä tosi,» vastasi herra Sparnagel, »vaan kumminkin pelkään minä vielä, ja kolkot aavistukset painavat mieltäni. Väestö on urhoollinen tosin, sekä kunnollisten porvariain miehuus epäilemätöin, vaan vihollisten joukko on meitä paljoa suurempi voimissa ja Tilly mähtäva sotasankari. Hän on voittanut sadoissa tappeluissa — voisiko onni hyljätä hänet Magdeburg'in muurien edustalla? Minä luulisin sopivammaksi, että sinä ja Liisu muuttaisitte pois kauaksi täältä ja ottaisitte mukaanne sen pienen aarteen, mikä on kellariin kätkeyty. Käyköön sitte miten Jumala tahtoo, kunhan tiedän teidän olevan turvassa, en itseni tähden pelkää mitään.»

»Minusta tuntuu mahdottomalle, että niin on sinun todellinen tahtosi,» lausui rouva. »Voinko minä koskaan eritä sinusta vaarankaan hetkenä? En suin-

kaan! Jumala on yhdistänyt kohtalomme ja Hänen tahtonsa mukaan tahdon kanssasi jakaa myötä- ja vastoinkäymisen, elämän sekä kuolemankin. Minä olen uskollinen vaimosi ja tahdon uskollisesti olla luonasi, kohdatkoon meitä mitkä hirmut hyvänsä.»

»Se on puhuttu niin, kuin oikean saksalaisen vaimon tuleekin miehensä puhua,» kuului syvä ja sointuva ääni suusta uljaan miehen, joka keskustelun aikana oli kenenkään huomaamatta astunut huoneeseen.

Toni katsahti ylös ja näki voimallisen sotilaan; hänen kasvonsa olivat parran peitossa ja silmät älykkäät, joilla hän kunnioittavaisesti katseli rouva Sparnagelin innostuneita kasvoja.

»Niin, te olette oikeassa rouvaseni,» pitkitti hän. »Miehenne ei tekisikään viisaasti, jos hän lähettäisi teidät kaupungista pois.»

»Oi, herra Didrik von Falkenberg, te ette tiedä, mimmoista se on, kun näkee vaimot ja lapset hädän ja vaaran uhkaamina,» lausui herra Sparnagel noustessa ylös ja ojentaen kättä vieraallensa. »Vaan te tiedätte yhtä hyvästi kuin minäkin julman piirityksen kohta olevan edessämme; mimmoista se on, tunnette hyvin te, joka olette kokenut sotilas ja Kustaa Aadolfin sotaherra paremmin kuin minä, sillä teidän urhoollisuudellenne ja

nerollenne on jalo kuningas uskonut Magdeburg'in puolustuksen.»

»Kaupunkianne tahdonkin puolustaa viimeiseen veripisaraani asti,» vastasi Falkenberg vakaamielisesti.

»Vaan mitään vaaraa ei vielä ole lähellä, emmekä ole mitään luotettavaa ilmoitusta saaneet. Kenties vetäytyy uhkaava myrsky sivu, varsinkin jos herrani ja kuninkaani liitto-sopimus Brandenburgin ja Saksenin ruhtinaan välillä ennättäisi päättyä. Jos he myöntävät kuninkaalleni vapaan marssin maittensa läpi, niin vaikeaa olisi silloin Tillyn meidän piirtämistä pitkittää.»

»Mutta jos hän kuitenkin sen tekisi, herra päällikkö?» sanoi Sparnagel jäykästi, »niin mikä murhe silloin olisikin vaimosta ja lapsista.»

»Voisikohan huoli niistä vähetä, jos ne luotanne pois lähettäisitte, herra Sparnagel?» sanoi Falkenberg.

»Missä löydättekkään nyt Saksan sodan rasittamassa maassa heille parempaa turvaa? Sodan aallot vyöryvät tänään tänne, huomenna tuonne, ei kukaan voi sanoa minkä suunnan ne milloinkin saavat. Missä on vaimollenne turvallisempi paikka kuin tämän lujan linnoituksen sisällä, jota puolustamme viimeiseen veripisaraamme asti?»

Kauppamies näytti saaneen vakuutuksen sotatai-

toisen ystävänsä esiin tuomista syistä, eikä tehnyt enää mitään vastuksia.

»Olkoon sitte niin,» sanoi hän ojentaen kätensä vaimollensa; »kärsikäämme yhteisesti kaikki hädät sekä kuolemankin!»

»Vaan, herra päällikkö,» sanoi herra Sparnagel kääntyen Didrik von Falkenberg'iin: »asianne ei ainkaan ollut tulla tänne tuomariksi minun ja hyvän vaimoni välille. Onko muuta, jolla voin palvella teitä? Tiedätte kyllä, että minä ja koko omaisuuteni on vallassanne.»

»Minä läksinkin tänne erittäin tärkeälle asialle.» vastasi Falkenberg. »Jonkun ajan olemme jo kaivanneet luotettavia tietoja vihollisen asemasta ja voimasta, jotka meille olisivat hyvinkin tärkeät tuntea. Voitteko nimittää minulle senlaisen henkilön, jonka uskollisuuden, neroon ja vikkelyyteen voisimme luottaa? Semmoisen miehen tarvitsisin vakoojaksi, ja te kun tunnette tällä paikalla useampia ihmisiä kuin minä, niin senvuoksi tulinkin luoksenne.»

Herra Sparnagel pudisti miettiväisenä päätänsä.

»Vikkelyys, nero ja uskollisuus ovat semmoisia ominaisuuksia, jotka harvoin ovat yhdessä,» sanoi hän. »Mielelläni auttaisin teitä, herra von Falkenberg, vaan

totisesti en tunne ketään, joka toivon mukaan onnistuisi semmoisessa toimessa.»

»Kävelkää ja miettikää herra Sparnagel, sillä asia on tärkeäarvoinen, josta suureksi osaksi koko kaupungin turvallisuus riippuu. Ainoastaan silloin, kun tunnen tarkoin missä vihollinen on ja kuinka voimakas, voin ryhtyä tarpeellisiin hankkeihin. Sentähden rukoilen vieläkin kerran, hankkikaa minulle siihen toimeen luotettava henkilö.»

Kauppamies hieroi otsaansa, vaan pudisti taasen päätänsä. Tarkasti ja jännityksessään oli Toni kuullut puheet; hänen kauniit kasvonsa olivat vuorottain vaalenneet ja punastuneet. Hän nousi nyt äkisti ja kääntyi herra Falkenbergiin.

»Herra sotapäällikkö,» lausui hän, »minä en tiedä, jos olisin kylläksi nerokas ja vikkelä vakoojaksi, vaan hyvän tahdon, miehuullisuuden ja uskollisuuden voin teille vakuuttaa. Luottakaatte minuun, minä en pelkää yhtään vaaraa, hankkiessani teille vihollisista luotettavia tietoja.»

Falkenberg mittaili silmäellen päästä jalkoihin solakkaa nuorukaista luottavin silmin ja nyökäytti mielihyvissään päätänsä.

»Kuka hän on?» kysäsi Falkenberg Sparnagelilta.

»Hän on kasvatti-poikani,» vastasi herra Sparnagel vilkkaasti. »Hän on kelpo poika, hyvä kaikin puolin; vaan minä en koskaan salli hänen antautua semmoiseen vaaraan.»

»Oh, minä en luule vaaran olevan erittäin suuren,» sanoi Toni. »Kuka huolisi näin vähäpätöisestä pojasta, mikä minä olen? Keveästi hiivin minä joka paikkaan ja olen jo miettinyt puvun sekä näyttöosanikin jota ai'on näyttellä.»

»Mikähän se näyttö-osa olisi?» kysyi Falkenberg.

»Minä pukeudun talonpojan pojaksi ja hankin itselleni kärryt ja aasin,» vastasi Toni. »Sillä tavoin hiivin minä vihollisen leiriin, ja jos joku ottaisi minut kiinni, niin olen olevinani — niinkuin olenkin — orpo nuorukainen, kertoen kuinka sodassa olen kadottanut kotoni, vanhempani ja nyt koetan vähäisellä viina- ja ruokavara-kaupalla eläköttääni ansaita.»

»Tuuma on oivallinen,» sanoi Falkenberg. »Oletko todellakin niin uskollinen, kuin viisaalle näytät, niin en parempaa vakoojaa voisikaan löytää. Vaatteet, aasin, kärryt, viinan ja ruoka-aineet tahdon hankkia sinulle; ja jos onnellisesti tulet takaisin, luotettavat tiedot mukana, niin saat runsaan palkinnon.»

»Elkäätte puhuko siitä,» sanoi Toni vilkkaasti ja

rukoilevalla äänellä. »Palkinnon vuoksi en uskalla henkeäni semmoiseen vaaraan, vaan rakkaudesta ja kiitollisuudesta kasvatustuvani vanhempieni kohtaan. Olen iloinen voidessani heille tehdä pienen palveluksen, sillä heille on hyödyksi kaikki, mistä on kaupungille ja linnallekin etua. Sallikaatte minun lähteä, herra päällikkö! Minä koen tehdä parastani; vaikka siinä toimekseni menettäisin henkeni, mitäs vahinkoa siitä olisi? yhtähän se on maailmalle, jos tällainen köyhä poika täällä on tahi on olematta.»

»Ei, Toni, minä en sinua laske luotani,» sanoi herra Sparnagel. »Sinä et tiedä, miten vaaralliselle retkelle aiot antautua. Pysy kotona, minä käsken sen.»

»Oi hyvä, rakas kasvatustuvani isäni! elköötte loukatko minua niin syvästi!» sanoi Toni. »Henkeni, jonka pelastitte, olen velassa teille. Ajatelkaa mikä ilo minulla on, jos voin jollakin tavalla auttaa hyvän kasvatustuvani turvallisuutta! Sen vuoksi sallikaatte minun lähteä; elköö peljätkö minun vaaraani, sillä Jumala on aina luonani.»

Didrik von Falkenberg puolsi vilkkaasti ja hyvillä syillä Tonin pyyntöä ja herra Sparnagelinikin täytyi vihdoin myöntyä.

»Matkusta siis Jumalan seuraamana!» sanoi hän.

»Meidän jokaisen rukoukset seuratkoon sinua tielläsi. — Koska on uljaan Tonimme lähtö hetki, herra von Falkenberg?»

»Mitä pikemmin, sen parempi. Jokainen hetki, minkä kulutamme, on nyt suuresta arvosta. Sentähden varhain huomenaamulla toivon minä, ja jos teillä ei ole mitään sitä vastaan, niin otan hänet mielelläni nyt mukaani.»

Asia oli pian päätetty. Toni jätti jäähyväiset kasvatus-vanhemmillensä ja pienelle Liisulle. Äidillisellä helleydellä sulki rouva Sparnagel hänet syliinsä.

»Sinä olet kelpo poika ja sinulla on hyvä ja kiihtollinen sydän,» hän sanoi suudellen Tonia; »Jumala ei hyljäänne sinua.»

III.

Vakooja.

Aamurusko taisteli vielä yön varjojen kanssa, kun reipas talonpojan poika ajoi kaupungista Magdeburgin koilliselle portille. Tässä huusi hänelle vahti. Poika astui kärryyn sivulla, jonka eteen oli voimakas aasi val-

jastettu. Vartijalle kun ei hän vastannut mitään, oli hän juuri pyssyllänsä vaatia kuuliaisuutta, kun samalla eräs mies astui esiin ja aukasi rintansa edestä takkinsa vartijalle. Ruotsalainen, sininen ja keltainen univormu kultakäätyineen loisti sotilaan silmiin. Vartija venähti paikalla niin pitkäksi kuin vaan voi, ja osoitti kunniaa pyssyllänsä.

»Tunnetko minua?» kysyi päällikkö.

»Tunnen: herra von Falkenberg.»

»Hyvä! aukase siis portti tälle pojalle ja anna hänen estämättä kulkea.»

Sotilas totteli ja Toni — se oli luonnollisesti hän — ajoi aasillaan ulos. Falkenberg seurasi häntä ja auttoi sivu viimeisenkin vartijan. Vihdoin he ennättivät viimeiselle ulkovarustukselle, jossa linnanpäällikkö jätti jäähyväiset vakoojallensa.

»Jumala olkoon kanssani, poikani! hän sanoi. »Elä ole liian rohkea; ole aina varovainen.»

Toni lupasi tehdä paraan taitonsa mukaan ja läksi pitkäkorvaisella ajaa lötköttämään pitkin tietä. Hän oli hyvällä mielellä ja monta päivää kuluikin mitään erinäistä tapahtumatta. Yöksi pysähtyi hän aina kyliin. Kun asukkaat ihmettelivät miksi hän, vaikka vielä niin nuori, tohti näin vaaralliseen aikaan kuljeksia ympäri

maata, kertoi hän heille silloin pienen historiansa, jonka he tunsivat olevan puhtainta totta, kun semmoiset tapaukset eivät olleet mitään luonnottomia niin melskeisinä aikoina. Armeliaisuudella he antoivat hänelle vapaan asunnon sekä hoidon. Seuraavana aamuna hän jatkoi matkaansa aina Oderin Frankfurtia kohti, josta toivoi kohtaavansa Tillyn sotajoukon.

Eräänä iltana hän saapui pieneen kylään, jossa aikoi yönsä viettää. Kylän ravintolassa hän kohtasi joukon keisarillisiä sotilaita, jotka hän tunsi Pappenheimin ratsuväeksi. He istuivat suuren tammipöydän ympärillä, söivät ja joivat, pitäen iloista ja hupaista elämää. Tuuheaviiksinen vanha vältvääpeli, jolla oli ahavoituneet, arvekkaat kasvot, näytti olevan puheenjohtajana. Hän jutteli nuoremmille kumppaneilleen sotaretkestänsä Böhmiin, jossa hän sanoi olleensa monessa verisessä tappelussa ja kokeneensa ihmeellisiä vaihteita.

Toni meni rohkeasti sisään ja astui hyvin likeltä sivutse pöydän, jonka ympärillä rajut sota-uroot istuivat. Kukaan muu ei näyttänyt huomaavan häntä, paitsi vanha vältvääpeli, jonka terävät, pyörivät silmät näyttivät pian huomanneen uuden vieraan tulon ja näyttivät heittävän siihen ikäänkuin läpi tunkeutuvan katseen. Hän katkasi kertomuksensa ja viittasi Tonia tulemaan

luoksensa. Toni totteli, sillä hän tiesi rohkean käytöksen olevan paraimpina suojelijanansa.

»Hei, mitä miehiä sinä olet?» sanoi vältväepeli raa'alla, vaan ei kuitenkaan vihaisella äänellä, silmäilyänsä ensin pääläestä töppösiin Tonia, joka vakaamielisesti kestikin tämän katselun, näyttämättä vähäistäkään hämmästyksen merkkiä. »Mistä olet kotoisin poika?»

Toni kertoi pienen historiansa, kuvaillen varsinkin todellisen isänsä talon hävittämisen ja aikeensa olevan nyt antautua ruokatavarain kauppiaksi keisarilliselle sotajoukolle. Tämä vapaamielisesti esitetty kertomus näytti jälleen rauhoittavan vanhaa sotilasta. Hän taputti suosiollisesti Tonia olkapäähän.

»Niin, niin, sotaraivotar ei hiivi samettijaloilla,» sanoi hän ei varsin säälimättä. »Murha ja poltto ovat hänen julmat seuraajansa, jotka jättävät kurjuuden ja viheliäisyyden jälkeensä. Kas, tänne poika, juo ja unhota kaikki se, mitä ei voi muuttaa. Sinä olet reipas poika mikä sinua houkuttaakin sotaväkeen, sillä tämäisinä teräspäivinä, joita parillaan elämme, onkin onni ainoastaan sota-elämässä. Kun kasvat suuremmaksi ja väkevämmäksi, antaudu vaan sotaan, ja jos onnetar on suosiollinen, pääsetpä vielä päälliköksi. Parempi va-

sarana kuin alasimena. Nyt ovat sotamiehet vasarana, porvarit ja talonpojat alasimena. Juo nyt poikaseni!»

»Teidän muistonne, herraseni!» sanoi Toni ja nosti pikarin huulillensa. Juotuansa kumarsi hän kiitollisuudella ja vetäytyi huoneen nurkkaan, jossa ollen ei kukaan enää häntä epäilevin silmin katsellut.

Vaikka niin onnellisesti pääsi läpi tämän tarkastuksen, tykytti hänen sydämensä kuitenkin tavallista enemmän, sillä hän tiesi kaikki epäluulot kohtaansa olevan ohitse. Kuitenkin hän ei tahtonut jättää huonetta, kun luuli kyrasierien puheista saavansa kuulla paljon asioita, jotka hänen toimellensa olisivat hyödyllisiä. Hän lymyikse nurkkaansa ja seurasi tarkoin jokaista sanaa, joita pöydässä olijat toisilleen vaihtoivat.

Kaikki, mitä hän siinä kuuli, oli että Tillyn aikomus oli uudestaan piirittää Magdeburgia kaikilla sota-voimillaan.

»Voi mimmoinen saalis siitä mahtaa tulla!» lausui vanha sotilas. »Mahtanette tietää sen vääräoppisen kaupungin olevan rikkaan, ja vanha suuri-korpraalimme Tilly on vannonut ei jättävänsä Magdeburgiin kiveä kiven päälle.»

»Niin, jospa vaan se jo olisi meillä,» sanoi joku toinen. »Se on vanha linnoitus ja monta jyskettä täy-

tyy kaikua sen muureissa, ennenkuin hän sen sisälle pääsee. Ken tietää ellei meidän taas ole pakko vetäytyä sieltä pois kesken toimin niinkuin kuusi viikkoa tätä ennenkin.»

»Ohoh sinä, toveri, et tunnekkaan Tillyä oikein,» liitti vanha vältväepeli sivellen pitkiä viiksiänsä. »Minkä hän on vannonut, sen hän pitää ja Magdeburgin täytyy antautua meille, vaikka itse saatana olisi sen päällikkönä. Tilly, voittaja sadassa tappelussa, ei pelkää mitättömiä muureja ja kaivantoja. Neljäntoista päivän kuluessa olemme siellä ja rakennamme patterimme. Kohta sitten on sen muurikin rikki ammuttu, ja niin seuraa rynnäkkö, poltto ja ryöstö. Hurraa!»

»Hurraa!» huusivat toisetkin ja kilistelivät lasiansa, juominki muuttui nyt rajuksi, puheet rähinäksi ja lo-ruiksi, niin ettei Toni enää voinut mitään järjestyksellistä ajatusta ymmärtää. Kun ei suvainnut juopuneitten rähinää, meni hän talliin makaamaan. Sinnekin kuului raju rähinä, niin ettei hän pitkään aikaan voinut nukkua.

Puoliyönä hiljeni vasta rähinä huoneessa; Toni nukkui ja heräsi vasta päivällä hevosten kavioiden töminästä ja sota-aseitten kalskeesta. Ylös noustuansa hän tirkisteli ulos tallin oven halkeamasta. Kyrassierit, jotka

nukkumalla olivat viinan päästänsä haihduuttaneet, olivat jo varustautuneet lähtemään. Ne läksivät kaikki matkoihinsa seuraten vanhaa harmaapartaista vältväpäliä.

Toni ei juuri ollut pahoillaan heidän poismentaan. Hän juotteli ja syötteli aasiansa sekä valmisteli myös itseänsä poislähtöön.

Jätettyänsä jäähyväiset isännälle, hän alkoi kulkea Genth'in kaupunkiin, jossa tiesi Tillyn päämajan olevan. Mitä likemmäksi hän sitä pääsi, sitä vilkkaampi oli maantiellä liike ja sitä sotaisemmalle se samalla näytti. Ratsu- ja jalka-väki joukkojen sivu kulkeissa täytyi hänen usein poiketa tieltä, antaaksensa sotajoukkojen rientää matkoihinsa. Kun kukaan ei koettanut häntä pidätellä, vahvasti se hänen toivoansa, huomaamatta saada niin hiipiä kaupungin sisään. Raittiilla mielellä tuli hän niin kaupungin portille ja oli juuri rohkeasti kulkemaisillaan sotavahdin ohitse, kun julmalla äänellä kajahti takanansa huuto: »seiso!» ja samalla voimakas käsi tarttui hänen kauluksensa.

»Seiso, poika!» sanoi vartija. »Kuinka sinä uskallat ilmoittamatta kulkea sivu?»

»Minä en tiennyt mitään ilmoittamista tarpeelliseksi,» sanoi Toni, kokien tekeytyä niin vakavaksi kuin

mahdollista. »Päästäkää minut, toveri! Näettehän jo, että olen köyhä, ruoka varoja kaupusteleva poika.»

»Sen voi kuka hyvänsä sanoa,» murisi sotilas. »Mihinkä rykmenttiin sinä kuulut?»

Tämäpä oli semmoinen kysymys, mikä oli saattaa Toni-raukan pulaan. Hän ei tiennyt mitä joukkoja kaupungissa nyt majaili. Olisko nimittänyt jonkun joukon linna-väestöstä, olisi hän ollut hukassa. Kuitenkin hoksasi hän oikeassa ajassa muistaa ne ratsastajat, jotka oli juomalassa tavannut.

»Minä kuulun Pappenheimiläisiin,» sanoi hän.

»Sinä valehtelet, heittiö!» ärjäsi sotamies. »Pappenheimiläiset eivät majaile täällä.»

»Vaan ne tulevat pian,» sanoi Toni uljaasti. »Tuskin tunti sitte mahtoi yksi vältvääpeli kahdenkymmenen miehen kanssa tästä ratsastaa kaupurkiin. Kun minä en voinut niin kiiruusti kulkea, täytyi tulla sen vuoksi vähän myöhemmin.»

»No herranen aika! poika on kuitenkin oikeassa!» sanoi vartija ja irroitti Tonin. »Miksi et sitä sanonut suorastaan?»

»Kun ette te, toveri, antaneet minulle sanankaan sijaa, vaan otitte minun kiinni kuin petturin tahi minkä mörön,» sanoi Toni, kokien nyt puolestaan tuskautua.

»No, no, minä tein velvollisuuteni mukaan. Mene nyt, vaan muista ettet milloinkaan hiivi niin hiljaa var-tijan sivutse.»

Toni oli iloinen, kun niin vähällä pääsi pulasta ja ajaa nökötteli nyt aasillaan. Kerran kun pääsi kaupungin sisään, voi hän estämättä etsiä itselleen majatalon. Hän kuleksi reippaasti sotajoukkojen läpi, joita vilisi laumoittain katuloilla ja kyseli hyvin rohkeasti sotamarskin pääkortteeria.

»Ketä sinä siinä, poika-nulikka, haet?» vastasi kum-mastellen eräs sotilas.

»Haenpahan Pappenheimiläis-joukkoa, joka tuntia ennen tuli sisään. Minun pitäisi kohdata vältväapeliä pääkortterin lähistöllä.»

»Mene sitten joku matka edelleen, tuon kol-mikertaisen kartanon luo,» sanoi sotilas. »Siellä on kaksi vahtia ja paikka kihisee päälliköitä täynnä. Siinä et pety.»

»Kiitoksia, kumppani!» sanoi Toni ja alkoi kulkea eteenpäin aasineen. Pian hän ennätti osoitetulle pai-kalle ja etsi sopivaa paikkaa, jossa saisi kortteerin. Mitä oli hakenut, sen hän löysi. Sivukadulla oli ravintola; sinne ajoi hän nyt ja pani aasinsa talliin. Sitten kään-tyi hän takaisin pääkortterin läheisyyteen. Siellä oli

päälliköitä useampia joukkoja. Ne puhelivat kaikki kovasti keskenään; Toni tunkeutui rohkeasti likemmäksi, saadaksensa jonkun tärkeän tiedon kuulla heidän juutuistansa. Sen huoneen portilla, jossa kaksi sotavartijaa oli, talutettiin edestakaisin muutamia kauniisti koristettuja hevosia. Neljä tai viisi päällikköä näytti erittäin vetävän hänen huomionsa puoleensa. Niiden liehuvat höyhentöyhdöt, kauniit kaulukset ja koreat aseet näyttivät osoittavan heidän olevan korkeimpia päälliköitä. Näitä hän koetti lähestyä; se onnistuikin hänelle, niin että hän kuuli jok'ainoan sanan, jonka he keskenänsä puhuivat.

»Te tiedätte siis varmaan, kreivi Pappenheim, että ryntäämme Magdeburgin päälle?» sanoi yksi herroista, jolla oli raskas haarniska ja jonka koko olento näytti todistavan ritarillista jaloutta ja miehuutta.

»Minä olen sen kuullut Tillyltä itseltään, kreivi Gallas,» vastasi kuuluisa kenraali. »Magdeburg Oderin Frankfurtin sijaan, jonka Ruotsin kuningas meiltä siepasi pois. Enemmän saatte kuulla Tillyn omasta suusta; hän ei suinkaan meitä kutsunut tänne lystäily-ratsastukselle.»

»Esitys on uljas,» lausui joku toinen upsieri. »Magdeburg on vahva linnoitus.»

»Vaan me olemme vielä vahvempia, kreivi!» vastasi Pappenheim. Koko joukot ryntäävät sinne. Me otamme Magdeburgin yhdellä ainoalla lyönnillä. Se ei voi, se ei saa, eikä pidä huonosti onnistuman.»

»Mutta Kustaa Aadolf?» kysyi kolmas miettiväisenä.

»Ennenkuin hän ennättää niin pitkälle Brandeburgin ja Sachsenin ruhtinain kanssa, että ne aukasevat hänen kuljettavaksensa maansa, on Magdeburg jo meidän, jatkoi Pappenheim. »Mitä Tilly tekee, sen tekee hän reippaasti. Mutta hän jo tuleeikin tuolla: nyt saatte kuulla enemmän.»

Toni, joka sanaakaan ei kadottanut näistä puheista, nosti uteliaasti päätänsä, nähdäksensä tuota kuuluisaa sotaherraa, jonka sankarikunnia näinä aikoina oli korkeimmallansa. Eräs laiha olento, keskinkertainen ko'oltaan, aivan yksinkertaisesti puettu, leveä miekka vyöllä, punainen höyhen leveäreunaisessa hatussa, hiukset lyhyiksi leikatut, kasvojen piirteet nähtävästi ankaran kova, jossa ei näkynyt mikään lempeä sielun ominaisuus asuvan, kippura nenä, harmaat, terävät silmät ja värittömät huulet, joita varjoili punertava parta — semmoinen oli se mies, jonka sotamaine täytti koko maailman.

Toni vetäytyi takaisin vapisten, hän tuli oikeen

pelkuriksi nähdessänsä noita kasvoja, jotka osoittivat myöntymätöntä tahtoa ja armottomuutta. Vaan samalla tunsi hän itseensä tarttuvan kovan käden; hän kääntäytyi kauhistuen ja tunsi nyt vieressänsä vanhan vältvääpelin ja vartijan, joka tuskin puoli tuntia sitte oli häntä pidätellyt kaupungin portilla.

»He-hei, tänään et pääsekkään niin helposti käsisitäni kuin eilen, sinä nuori riiviö!» huusi vältvääpeli niin kovasti, että itse Tillykin kääntyi katsomaan.

»Mitä nyt?» kysyi hän.

»Armoa, herra sotamarski, tämä on yksi vakooja, joka valheen avulla on päässyt hiipimään kaupunkiin,» vastasi vältvääpeli. »Me keksimme hänet parillaan kuuntelemassa herrain kenraalien puheita. Silloin teinkin minä asialle pikaisen lopun ja otin hänet kiinni.»

Tilly vilkaisi pari sekunttia terävillä katseillansa nuorukaisen vaaleihin kasvoihin ja sanoi sitte jääkylmällä tyyneydellä: »Hirtä se ryökäle!» Hän kääntyi pois, nousi hevosen selkään ja ratsasti kenraaleinsa piiritämänä hiljaa kaupungin porttia kohti.

Toni piti henkensä jo menneenä.

Vältvääpeli sitoi hänen kätensä ja huusi pari sotamiestä, jotka ottivat Tonin välillensä. Heti alkoi tämä pieni joukko astua kaupungin porttia kohti, jonka lähei-

sellä pienellä kunnaalla oli hirsipuu. Vaaleana ja murheellisella mielellä astui Toni sotamiesten välillä hoipertelevilla askeleilla. Hän olisi rukoillut armoa ja armahtavaisuutta, vaan hän ei sanaakaan saanut huuliltansa ulos, kun ei tuo vanha, vihainen vältvääpeli näyttänyt vähääkään olevan sääliväisyyteen taipuvan näköinen. Paitse sitä oli hänen täytettävä sotaherran käsky.

Useammat sotilaat, jotka tahtoivat nähdä mestauksen, liittyivät tiellä tuohon vähäiseen joukkoon joka pian saapui hirsipuu-kummulle. Toni seisoj vavisten hirveän kuolema-toimitusten valmistus-ajan ja oli kuin kohtaloonsa jo suostuvainen, kun äkisti eräs ääni kajahti ympäri seisovain sotilasten seasta.

»Laupias Jumala!» — niin huusi tämä ääni, »se onkin minun nuori herrani, junkkari Toni! Herra vältvääpeli, antakaatte hänen mennä matkoihinsa! Minä vastaan hänen puolestaan, ettei hän ole mikään petturi. Se poika raukka on ilmankin nähnyt jo elämässnsä kyliksi hirmuja ja onnettomuuksia.»

Niin puhuen riensi sotilas ylös kunnaalle, sulki Tonin syliinsä ja suuteli häntä kuin omaa veljeänsä.

»Toni-raukka, kuinka te tulitte tänne?» sanoi hän. »Te säilyitte kumminkin verisaunasta silloin? Minä luulin niiden hirmulaisten tappaneen teidät, niinkuin muut-

kin perheenne jäsenet. Jumalan olkoon kiitos, että yksikin on jälellä minun hyvästä herrasväestäni!»

Toni iloitsi kovin tästä onnellisesta kohtauksesta nähdessä vanhaa tuttavaansa ja toivon suloinen pelastuksen säde vilkahti hänen sieluunsa.

»Pelasta minua, Antti, Jumalan tähden pelasta minua!» huusi hän. »Taivas on sinun lähettänytkin minun auttajakseni. Kysykääte häneltä, herra vältvääpeli eikö se ole totta, mitä eilen teille kerroin. Minä en ole valehdellut, en, en! Tämä Antti on kotipaikaltani talonpojan poika. Kysykää häneltä!»

Vanha sotilas katseli ällistyneenä ensin Tonia ja sitten sotilasta, joka astui suojelijaksi tuomitun eteen.

»Älkää peljätkö, herra Toni!» lohdutti sotilas. »Herra vältvääpeli on hyvä mies, joka viattomille ei tee mitään pahaa. Mikä on tämän poika-raukan rikos, herra vältvääpeli? Se ei mahda olla niin vaarallinen. Katsokaatte vaan miten nuori hän on.»

»Niin, tämä on saakelinlaista,» sanoi vanha sotilas viiksiänsä kierrellen. »Kuule, vallooni, onko se ihan totta, että poika on sinun kotipaikoiltasi kotoisin?»

»On, se on ihan varminta totta, herra vältvääpeli,» vakuutti sotilas kiiivaalla innolla. »Hän on juuri junkkari Toni! Hänen vanhempansa ja kaikki kylän ihmi-

set murhattiin; minut säästettiin ainoastaan sillä ehdolla, kun tarjouduin keisarilliseen sotaväkeen. Tällä poikaparalla kun ei enää ole kotia, niin ei se ole kummakaan, jos hän niin kuleksii ympäri maailmaa. Miten voisikaan hän muutoin elää?»

»Peto vieköön, miten minusta on vaikeaa että tulini tarttuneeksi poikaan juuri sotamarskin läsnäollessa», murhatteli nyt vanha sotilas. »Minä pidin häntä vakoojana, kun hän kavalasti ilmoitti kuuluvansa Pappenheimiläisjoukkoon, niinkuin vartijalta sain tietää. Onko se totta, vastaa?»

»On tosin,» vastasi Toni; »vaan ilman sitä hätävalheetta en olisi päässytkään kaupunkiin; ja kun te eilen olitte minua kohtaan niin hyvä, koetin turvautua teihin, ja löytäväni samalla teistä turvan, jos mitä tapahtuisi. Vaan sen toivon sijaan — o, Jumalani!»

»Jaa, jaa, niinkuin sanoin tämä on saakelinmoinen kohtalo,» mutisi vältvääpeli. Minä huomaan kyllä pikaisuudessani tehneeni liiaksi, vaan se ei nyt auta mitään, minun täytyy sinut hirttää, sillä kenraali on käskenyt niin.»

»Herra Jumala, sehän olisi oikea murha!» huusi rehellinen Antti. »Te tiedätte, että Toni on viaton. Eisuinkaan, antakaa hänen mennä!»

Vältväepeli näytti olevan kahden vaiheella; Toni silmäili rukoilevaisesti häneen.

»Vaan, saakeli soikoon! jos kenraali sen saisi tietää, niin pian itse saisin heilua tuossa hirressä.»

»Voi, kuka sitä hänelle kielisi,» sanoi Antti. »Vai kuinka toverit?»

»Ei, ei suinkaan kukaan! huusi useampia ääniä yht'aikaa. »Antakaa pojan juosta tiehensä, kun hän onkin viaton. Syntihän olisikin häntä surmata! Hänestä voipi vielä aikaa myöten tulla mahtava sotilas.»

Kaikki läsnä-olijat olivat nyt keräytyneet kummulle ja hirsipuun luona ympäröineet vanhan sotilaan ja hänen rangaistavansa. Vältväepeli kääntyi Tonista sotamiesten puoleen, kysellen asiasta heidän mietettänsä. Tämän silmänräpäyksen käytti Antti Tonin eduksi.

»Rientäkää pois, herra Toni!» kuiskutti hän ja irroitti hänen kätensä. »Kukaan ei sulje tietänne eikä aja teitä takaa. Kummun juurella on hevonen: nouskaatte sen selkään ja ratsastakaa tiehenne. Minä kyllä saan hevosen sen sijaan. Jumala olkoon kansanne!»

Toni puristi Antin kättä ja riensi sotamiesten keskeltä pois; ne avasivatkin mieluisesti rivinsä hänelle. Teloituskummun juurella olikin satuloitu hevonen, jonka ratsustimet olivat käärityt helposti puun oksan ympä-

rille. Sukkelasti päästettyä hevosen irti, hyppäsi hän satulaan ja ajoi pois täyttä laukkaa.

»Ei; sitä ei voi mikään auttaa,» sanoi vältvääpeli samalla. »Hänet täytyy hirttää; kenraali on käsenytn sen. Tule poikani ja anna panna nuora kaulaasi, se tapahtuu hyvin sukkelaan ja niin helposti kuin mahdollista. Se tosin käy minusta vaikealta, vaan minun täytyy se tehdä.»

Hän kääntyi ympäri ja näki nyt vasta Tonin olevan poissa.

»Peeveli viekään, missä hän nyt on? Missä on rangaistavamme?» karjui hän. »Miehet! te olette pääs-täneet hänen karkuun! Siitä on teille pahaa seuraava!»

»Niin, hän on todellakin poissa,» sanoi Antti; tekeytyen kovin hämmästyneeksi. »Kuka hänen päästi pois?»

»En minä, en minä!» vastasi useampi ääni. »Hän on itsekseen, huomaamatta hiipinyt pois.

»Niin, herra vältvääpeli,» sanoi Antti taasen; »vaan parempihan olikin se, että hän pääsi pakoon, kuin jos hän viattomana olisi hirtetty; niin hän on myös teidänkin ajatuksenne.»

»Viaton tahi mikä hyvänsä, on se kuitenkin ki-

rottu tapaus tämä,» nurisi harmaapartainen. »Jospa Tillysen saa tietää, niin maksan sen omalla kaulallani.»

»Oh, kukahan sitä hänelle ilmoittaisi,» sanoi Antti; »ei meistä kukaan, se on totta, sillä silloin me kaikki joutuisimme hirteen.

»Totta se, totta se,» sanoi vältväepeli tyyntyneemmän näköisenä. »Minä huomaan, lurjukset, teidän pitäneen selkäni takana pelinne! No, mieluista minulle! Kun ei vaan meidän vanha korpraalimme saa tietää sitä, niin iloitsen minä tosin siitä, että poika parka pääsi pakoon. Minä toivotan hänelle onnea matkalle. Vaan, jos te veitikat ette pidä suutanne kiinni, niin saatte kaikki nuoraisen kaulahuivin, tahi minä en kauempaa tahdo olla keisarillinen vältväepeli.»

Hän loi sotamiehiin tuiman katsannon, sivelsi viiksiänsä ja alkoi aivan mahtavana astua kunnaalta alas. Nauraen ja loruten seurasi joukko häntä; vaan Tonista ei enää kukaan puhunut sanakaan.

Toni sill'aikaa kiidätti aika kyytiä pois. Hevonen oli jo uuvuksissa, ennenkuin hän tohti jällelleen silmätä. Nähtyänsä ettei kukaan ajanut häntä takaa, hiljensi hän kulkuansa ja käänsi hevosen läheiseen metsään, jossa aikoi levätä pari tuntia. Hän ihastui kovin, kun metsässä oli halonhakkaajan mökki, jonka savutor-

vestä sinertävä savu tuprusi tuuheain puitten välistä ilmaan. Hän ajoi mökin edustalle, hyppäsi satulasta maahan ja riensi, hevosen kiinni pantua, sisään. Täällä kohtasi hän vanhan ämmän, joka liedellä vilkkaan tulen ääressä hämmenteli ruokapataansa.

»Jumalan rauhaa, rakas äiti!» tervehti hän. »Voit- teko antaa minulle lautasellisen keitostanne, niin pal- kitsen sen kiitollisesti teille.»

»Oh, miksikäs ei, nuori ystäväiseni,» vastasi ämmä ystävällisesti. »Istukaa vähäksi aikaa tuohon; keitos on kohta valmis ja minä odotan joka silmänräpäys mies- täni. Hänellä itsellään on aina hyvä ruokahalu, kun hän tulee kotiin työstänsä.»

»Sen uskon kyllä,» sanoi Toni. »Vaan nyt tah- don ensin katsoa hevostani, jolla myös on nälkä sekä jano. Se tahtoisikin myös jotakin haukkaamista.»

»Se sopiikin varsin hyvin,» sanoi ämmä; »tuon katoksen oikealla puolella on säkki kauroja, jonka eräs rahtimies unhotti tänne eilen. Se ei paljon vahingoita, jos siitä pari kamahloa otatte.»

»Niin minäkin luulen,» vastasi Toni. »Se mah- taakin ruskolle oivallisesti maistaa, sillä hän on kun- niallisesti ruokansa ansainnut.»

Hän riensi ulos ja sievä hevoseensa haisteli halulla

keltaisia kauruja, jotka Toni pani sen eteen, ja alkoi paikalla ahnaasti syödä, kun Toni otti kuolaimet pois suusta. Sen jälkeen toi hän ämpärillisen vettä lähellä solisevasta lähteestä. Niin hoidettuansa hevosta, alkoi Toni myös omaakin ravintoansa muistaa. Hän olikin kovin nälkäinen, sillä nyt oli jo ilta ja hän ei ollut koko päivänä syönyt sanottavasti mitään. Kaikeksi onneksi ei hänen tarvinnut odottaa kauan; auringon laskeutuessa tuli jo halonhakkaaja metsästä kotiin. Hän oli vanha, hyväntahtoinen mies; hän tervehti Tonia yhtä ystävällisesti kuin vanha vaimonsakin taannoin. Ämmä laittoi nyt ruoan pöytään, jolle ensin levitti puhtaan kaislaman. Keitosta oli suuri vadillinen kaniinin lihaa, jota he kaikki kolme alkoivat syödä. Syötyänsä aikoi Toni taasen nousta hevosen selkään ja niin jatkaa matkaansa, vaan nuo hyväntahtoiset ihmiset eivät sitä sallineet hänen tehdä. Hevonen vietiin halkoliiteriin ja Tonille valmisteti ämmä sammalista mukavan makuusijan mökin nurkkaan. Siihen hän nukkui makeasti, kiitettyänsä ensin kaikesta sydämestänsä Jumalaa, joka ihmeellisellä tavalla pelasti hänet häpeällisestä kuolemasta.

IV

Piiritys.

Varhain seuraavana aamuna jätti Toni sydämmeliset jäähyväiset isäntäväellensä, nousi hevosensa selkään ja alkoi kiidättää Magdeburgia kohti. Kotimatka oli onnellinen; kohtaamatta keisarillisia joukkoja pääsi hän Magdeburgiin jo toisena iltana, ilman mitään esteitä vartijoista. Hän pysähtyi Falkenberg'in asunnon edustalle, jätti hevosensa eräälle pojalle, jonka sattumalta kohtasi ja käski sitä taluttamaan herra Sparnagelin asunnolle Leveä-kadulle. Itse kiiruhti sen jälkeen rappuja pitkin ylös. Jo etuhuoneessa tuli Falkenberg hänelle vastaan.

»Jumalan oikoon kiitos, että sinä jo olet kotona, uljas Tonini!» häu sanoi. »Minä olen paljon huolehtinut sinun tähtesi, sillä semmoinen toimi ei ollutkaan vaaraton. No, mitä tietoja myötäsi tuot? *Luotettavia* varmaankin, jos kohta ne, niinkuin pelkään, eivät olisi *hyviä*. Vaan ei tässä. Tule virkahuoneeseni, siellä ei meitä kukaan kuule.»

Hän tarttui Tonin käteen ja vei hänet virkahuo-

neesensa, pyytäen istumaan alas ja lukitsi oven. Toni alkoi kertomuksensa. Falkenberg astui edestakaisin lattialla ja hänen kasvonsa saivat synkimmän näön.

»Se käy niinkuin ajattelinkin ennen,» sanoi hän, kun Toni oli kertomuksensa lopettanut. »Tilly on nopea liikunnoissansa ja on taas porttiemme edustalla ennenkuin odotammekaan. Me emme ole työttömiä poissa olessasi olleet, vaan,» lisäsi hän, »olemme kokeneet vartijaväestöä vahvistaa, mutta, valitettavasti, vähällä menestyksellä. Meillä on tuskin kolmetuhatta miestä, joka vähäinen joukko ei riitä puolustamaan kaikkia etuvarustuksia. Sen vuoksi täytyy meidän supistua päälinoitukseen, jota pelkään myös, ettemme voi kovin kauan puolustaa. Vaan minä luotan paljon Magdeburgin porvareihin; ne ovat taitavia käyttämään aseita ja muutenkin urhoollisia miehiä, etenkin nyt, kun heidän on puolustettava henkeänsä ja kotiansa. Ne ottavat mielellään osaa kaikissa vaaroissa ja vaivoissa sotamiehien kanssa. Asemamme on hyvin vaaranalainen ja meidän täytyy tarttua ulkonaisiin keinoihin. Meidän täytyy purkaa Elbensiltä ja polttaa esikaupungit.»

»Vaan se on hirmuista, herra päällikkö,» sanoi Toni. »Sadottain ihmisiä joutuisi siten kurjuuteen ja viheliäisyyteen.»

»Pelastaaksemme suurempaa joukkoa, täytyy uhrata pienempi,» vastasi Falkenberg surullisella vakuudella. »Ne ihmisraukat voivat muuttaa kaupungin muurien turviin, onhan edes henkensä pelastettu. — Vaan mene nyt poikani jo kotiisi, ja lepää vaivojesi perästä. Mieti myös mitä tahdot palkinnoksesi.»

»Sen olenkin jo miettinyt,» vastasi Toni.

»Ja mikä se olisi?»

»Saada ratsastaa teidän rinnallanne, kun sota tulee kiiivaaksi!» lausui vilkkaasti Toni.

»Olkoon menneeksi!» vastasi Falkenberg tuokion mietittyä. »Sinä tosin olet nuori, vaan sinulla on miehuullinen sydän ja me tarvitsemmekin kaikki kädet, jotka vaan tarjoutuvat. Vaan mene nyt. Herra Sparnagel odottaa sinua kärsimättömyydellä. Huomenna saamme puhua enemmän.»

Kohta oli Toni kotona, kasvatusvanhempiansa luona, jotka kovin iloitsivat hänen onnellisesta palautumisestaan. Vaan valitettavasti laimeni heidän ilonsa paljon niiden tietojen kautta, joita hän muassa toi.

»No, jos Jumala tahtoo,» lausui herra Sparnagel, kokien poistaa synkkiä ajatuksiansa. »Me olemme valmistuksiamme jo tehneet. Pienen aarteeni olen jo kätkenyt, niin ettei se joudu pandurien eikä kroatilaisten

käsiin; Kustaa Aadolf ei enää ole kaukana ja meidän on puolustettava itseämme niinkauvan kun meillä on urhoollisia miehiä.

Päivää jälkeen Tonin palautumisen saivat Ludendorffin ja Neustadin esikaupunkien asukkaat käskyn viedä kalliimmat omaisuutensa kaupunkiin, koska heidän talonsa piti poltettavaan. Se oli tosin kova menettely vaan yleinen etu ja esikaupunkien asukkaiden oma turvallisuus vaati sitä. Ne ihmisraukat tottelivat kaikki, vaikka kyyneleillä luopuen rakkaista, hävitettävistä asunnoistansa. Kaikki mitä voivat, he veivät kaupunkiin ja Magdeburg'in porvarit avasivat huoneensa onnettomille veljillensä. Tuli sytytettiin häviölle vihittyihin esikaupunkeihin ja parina tuntina muuttui ne jo tuhkaläjiksi.

Falkenberg ei jättänyt kaupungin puolustuksen eduksi käyttämättä porvarienkaan rohkeutta ja hyvää tahtoa. Hän antoi jakaa heille aseita, kun he olivat sotatoimissa yhtä utteria kuin sotamiehetkin, joitten kanssa he vuorottain kävivät vahdissa, olivat valleilla ja harjoittelivat itseään kanuunain käyttämisessä. Herra Sparnagel ei luonnollisesti ollut osaa ottamatta uhatun kaupungin urhoollisen puolustusväen toimiin. Falkenberg oli hänen johdantoonsa uskonut komppanian urhoollisimpia por-

vareita, joita hän harjoitteli uutteraan sotataitoon, että vaaran hetkellä voisi ensimmäisinä rynnätä vihollisten kimppuun.

Toni oli lakkaamatta toimessa. Falkenberg oli hänet määrännyt ajutantiksensa. Ratsain tahi jalan riensi hän väsymättä, pitkin katuja kaupungin lähiseudulle, vieden ja tuoden käskyjä ja ilmoituksia. Parin päivän kuluessa tunsu jokainen jo uljaan nuorukaisen; valleilla, kuin muuallakin, missä hän vaan näyttäytyi, nyökkäilivät harmaapartaset sotilaat ystävällisesti ja puheilivat lempeästi usein hänelle. Hänen kaunis vartalonsa, rohkeat ja samalla ystävälliset silmänsä, vilkkautensa ja nerollisuutensa vetivät puoleensa kaikkien rakkauden. Herra Sparnagelilla näyttikin olevan syy olla ylpeä kasvattipojastansa.

Eräänä päivänä oli Toni ratsastanut kaupungista ulos, vaan riensi takasin täyttä laukkaa.

»Mitä kuuluu?» kysyi Falkenberg, kun nuorukainen hiestyneenä ja tomun peittämänä astui sisään.

»Vihollinen on jo täällä!» vastasi hän. »Pappenheim on Schönebeck'istä astunut Elben yli ja hirveä Tilly astuu toiselta puolelta kaupunkia vastaan. Parin tunnin sisällä olemme piiritettyinä joka suunnalta.»

»Vihollistahan me odotammekin, ja jos hän rynn-

tää, niin lyömme hänet takasin,» vastasi Falkenberg.
»Nyt meidän kelpaa! Jos Jumala on kanssamme, niin emme vihollista vähääkään pelkää. Vaan sinä olet vaa-
lea, Toni, sinusta vuotaa verta! Mitä on tapahtunut?»

»Ei mitään sen arvoista, mistä kannattaisi puhua.»
vastasi Toni. »Minä tahdon vaan niin likeltä kuin mah-
dollista, katsoa vihollisten kulkua Elbevirran yli ja roh-
kenin viipyä kauan paikallani. Kohtapa näin itseni
pienen valloni-joukon piirittämänä, joten tuskin sain
aikaa hevoseni kääntämiseen ja kannustamiseen. Sievä
ratsuni kiidätti minut sieltä linnun nopeudella pois, vaan
valloinit ampuivat jälestäni ja yksi kuula tapasi vähän
vasenta olkapäätäni. Vaan ei se mitään! Huomenna
se pikkuinen naarmu on taas ihan terve. Käskekää
vaan minua, herra! Minä olen voimakas ja vilpas vielä,
ihan kuin olisin koko päivän paikallani levännyt.»

Kun haava oli vaan vähäpätöinen, rauhoittui Fal-
kenberg myöskin siitä.

»Sinä olet reipas poika,» sanoi hän; »minä pidän
urhoollisuudestasi paljon, vaan annas nähdä, ett'et aina
ole niin rajua. Minä tarvitsen sinua näin tärkeällä ajalla,
muista se. No, kun sinä vielä olet täydessä voimassa,
niin riennä niille ulkovarustuksille, jotka vielä ovat kun-
nossa. Minun luuloni mukaan eivät he voi niitä kauan

suojella muutoin kuin heikosti, joten uljaiden sotilaimme henki olisi vaarassa. Ensi rynnäkön jälkeen saavat hekin vetäytyä kaupungin linnoitukseen. Minä tahdon ainoastaan katsoa, josko Tilly jo tekee täyttä totta. Joudu poikani! Sinä tapaat minut vallilla.»

Määräyksensä tehtyä kohtasi Toni Falkenberg'in päällikköjen keskellä vallilla, jossa he koettelivat tarkastella vihollisten liikuntoja. Kauan eivät he kuitenkaan niitä nähneet, sillä maaliskuun kolmaskymmenes yö levitti sukkelaan synkän vaippansa seuduille.

»Tänään ne tuskin yrittänevät mitään,» sanoi Falkenberg, »sillä heidän joukkonsa on väsynyt. Vaan meidän on oltava varuillamme eikä antaa valppautemme silmänräpäyksikään nukahtaa. Vartijain täytyy herrani, olla hyvin varppeillaan. Itse käyn yöllä jonkun kerran ympäri. Meillä on vaarallinen vastustaja, siis emme saa silmänräpäystäkkään tuhlata.»

Sana vihollisten tulosta oli sill'aikaa levinnyt ympäri kaupungin ja lukematon joukko ihmisiä virtaili nyt vailleille. Harvat näyttivät vaan pelkäävän ja hätäilevän. Joukolla oli raitis ja vilkas mieli sekä hyvä toivo, joten Falkenberg'illa oli hyvä syy olla tyytyväinen Magdeburgilaisten mielialaan. Hänen korviinsa sattui moni

lause, joka teki hänen iloiseksi ja korotti samalla hänen omaakin luottavaisuuttansa.

»Tulkootpa vaan,» sanoi eräs iso-korvainen teurastaja joka miekan asemasta kantoi isoa kirvestänsä sivullansa: »minä olen ainoalla lyönnillä tappanut monta härkää; eipä niillä kovempi kallo liene kuin häräläkään.»

»Me tahdomme parkita heitä niin, että tulevat ruskeiksi ja sinisiksi,» sanoi eräs leveä hartiainen karvari.

»Me tahdomme kalkuttaa heitä kuin härän-nahkaa,» sanoi eräs suutari — »ja takoa pieksää kuin rautaa alasimella,» liitti muuan jättiläis-kasvuinen seppä.

»Se on hyvä, ystäväiseni,» yhtyi Falkenberg puheisiin. »Peloton sydän tarjoutuu joka vaaraan, ja me sotilaat emme taukoa ennen teitä. Te taistelette kotinne edestä, me elämän ja kunnian. Me voimme siis molemmin puolin tehdä parastamme.»

»Niin, herra päällikkö, Jumalan avulla,» huusi seppä. »Eläköön urhoollinen johdattajamme, herra Didrik von Falkenberg!»

Kaikki ympärillä olijat yhtyivät tähän »eläköön»-huutoon ja Falkenberg muutamilla liikuttavilla sanoilla osoitettua kiitollisuuttansa siitä, aikoi juuri lähteä etem-

mäksi, kun karvari äkisti huusi: »katsokaatte tuonne, tuonne! Voi noita pahennuksia! He polttavat jo kyliä!»

Tosin usealta suunnalta loisti nyt liekkiä, heittäen punaisen loistonsa taivaalle. Mykkänä ja kauhistuneena katseli kokoutunut kansajoukko sitä surullista näytelmää.

»Niin voisi käydä meille kuin noille talonpoikauraukoillekin, joitten katoille he nyt viskasivat tuon punasen kukon,» sanoi seppä järeällä äänellensä. Senpätähden antautukaamme puolustukseen kaikilla voimilla. Se on minun ajatukseni.»

»Ja minun myöskin,» liitti Falkenberg innolla. »Armon ja armeliaisuuden anomisesta ei meille mitään toivoa olisi, hyvät ystävät! Paras on vaan, että vastustamme viimeiseen mieheen ja viimeiseen hengen-vetoomme asti.»

»Me tahdomme niin, me tahdomme niin!» lausui kansa ja urhoollisemmin kuin koskaan ennen tykytti jokaisen sydän, kun kylistä tupruava tuli täydellisesti todisti, mitä antautumisesta niin armottoman vihollisen valtaan oli odotettavana.

Muuten kului rauhassa yö. Vaan seuraavana aamuna jo päivän koittaessa jyrisivät ensimmäiset kanuunat ulkona, todistaen piirityksen todellisesti alkaneen. Falkenberg

Tonin seuraamana riensi taistelu-paikkaa kohti. Linnituksen ulkovarustus tuli ammutuksi ja suuresta ryssä näköön valmiina olevasta vihollisjoukosta nähtiin, ettei vähäpätöisempiä varustuksia enää voitu pelastaa. Falkenberg käski väestön sen vuoksi peräytymään takasin kaupunkiin. Palaus tapahtui paraassa järjestyksessä: kanuunat, ruutivaunut ja kuormasto saatiin onnellisesti kaupunkiin. Kun vihollinen ryntäsi sinne, oli se jo tyhjänä, paitsi muutamia kaatuneita ja musertuneita ruumiita, jotka ensimmäisessä kiivaassa ampumisessa olivat kuin uhreiksi ammutut. Kun aikaa ei ollut niiden hautaamiseen, tulivat ne ensimmäiseksi veriseksi saaliiksi Tillylle täällä. Tuntia myöhemmin oli Magdeburg ympäri piiritettynä ja kohta jymähtelivät ensimmäiset raskaat kanuunat vihollisten pattereista, lennättäen raivokkaan kuulasateen valleja vastaan. Kaupungista vastattiin kiivaasti ja kuolema uhkaili kaikkialla, sen ohessa kun ilma täyttyi savusta ja kaikui lakkaamatta kanuunain jyskeestä.

Falkenberg oli jo ajoissa varustanut kaupunkiin ruoka-aineita niin paljon, että ne voivat riittää pitemmäksikin piiritys-ajaksi. Muitakin parempia muutoksia sai hän aikaan. Kiivaasta ampumisesta tosin kärsivät vallit vahinkoa, vaan ne korjattiin aina öillä. Vihollinen ampui tosin palavia kuulia, kokien niillä sytyttää

kaupunkia tuleen, vaan Falkenberg oli laittanut niin oivallisia sammutusvarustuksia, ettei mitään suurempaa valkean vaaraa koko piiritys ajalla tapahtunut.

Falkenberg oli itse urhoollisena puolustajana. Missä tarvis vaati, oli hän itse etu-nenässä; missä vaara uhkaili, sinne riensi hän. Näyttikin että hän oli ihan kuin jokapaikassa yht'aikaa. Hänen esimerkkinsä tulistutti kaikki muutkin yhtä kiivaiksi ja innokkaiksi.

»Kuinka hän,» sanoivat porvarit toisilleen; »hän, joka on muukalainen, on yht'hyvin yöllä kuin päivälläkin, varhain ja myöhään valmiina meidän suojelijaksemme. Meidän täytyy hävetä, jos näyttäytyisimme laimeammiksi kuin hän.»

Tosin kaikki eivät puhuneet niin. Monet rikkaat ja ylhäisemmät asukkaat eivät ottaneet mitään osaa veljensä vaivoin ja vaaroihin, vaan istuivat silloin työtöminä, kuin toiset valleilla taistelivat tahi öillä korjailivat vahingoittuneita valleja ja muuria. Luonnollisesti alkoivat köyhimmät nurista kuin kaikki työ ja vaiva annettiin heidän kannettavaksensa. Silloin taas sai Falkenberg heidät leppymään ja samalla vihastuneet miehet tyyntymään.

»Katsokaa herra Sparnagel'ia ja muita hänen laisiansa miehiä,» sanoi hän. Tekevätkö he vähemmin,

kuin halvimmat teistä? Teidän ylönkatseenne saattaa heidät pian pelkuriksi; he eivät ole teidän vihaanne ansainneet.»

»Tosin, ei kaikki rikkaat ja ylhäiset kieltäydy velvollisuuksistansa,» sanoivat he toisilleen. »Heidän tähtensä tahdomme siis unhottaa muittenkin huonon käytöksen. Valvokaamme ja ampukaamme! Vielä on tuleva se päivä, jolloin vihollinen häpeällä vetäytyy muurimme edustalta pois.»

Tämä toivo virkisti kaikkia, sillä se pernstui suureksi osaksi totuudelle: Kustaa Aadolf lähenee lähenemistään ja moniaan päivän marssi voi hänet tuoda Magdeburgin pelastajaksi. Sen tiesi Tillykin hyvin ja tekikin senvuoksi lakkaamatta ponnistuksia, saadaksensa Magdeburgin valtaansa ennen Kustaa Aadolfin tuloa. Hänen pattereistansa ammuttiin kiivaasti ja eräänä päivänä onnistui heille ammutuksi yksi suuremmista torneista niin vahingolle, että se uhkasi kaatua. Jos onnistui viholliselle saada se kaatumaan kaivantoon, joten kivet sen täyttäisivät ja muuriaukko jo olisi siten, ei rynnäkkö enää ollut epäilyn alainen. Tilly tuotatti vielä useampia kanuunia esille ja antoi niiden kaikkien tähdätä kukistuvaa tornia kohti. Kauhistuksella katselivat piiritetyt, nähdessä raskasten kuulain enemmän ja enemmän mu-

sertavan tornin perustuksia. Falkenberg antoi käskyn toisensa perästä kaikkein urhoollisempain sotilainsa koaamiseksi siihen, ollen itse etupäässä uhkaavan muuririkon kautta tulevaa rynnäkköä vastustamassa. Kaikki seisoivat kauhean tuskallisessa odotuksessa. Silloin horjui äkisti torni, heilui pari kertaa kummallekin puolelle, vaan sen sijaan, että olisi vihollisten eduksi syöksynyt kaivantoon, kaatui se toiselle sivulleen, tullen niin vielä tukemaan linnoituksen vahvoja muuria.

Piiritettyin yleinen ilohuuto kaikui samalla yli kannuunien jyskeen.

»Se oli Jumalan apu!» sanoi Falkenberg ja veti syvän huokauksen.

Tilly ja hänen kenraalinsa, jotka kaivannon toisella puolella olivat seuranneet ampumisen vaikutusta, tuskailivat kauheasti pettyneistä toiveistansa.

Seuraavana päivänä tuli torven-soittaja vihollisten leiristä, pyytäen päästä kaupunkiin ja viedyksi maistraatin kokoutuneiden jäsenien eteen, johon Falkenberg myös päällikkönä kutsuttiin. Torvimiehillä oli asiana Tillyn kehoitus kaupungin antautumisesta kohtalaisilla ehdoilla.

»Mene,» sanoi Falkenberg, »mene ja sano herrallesi että me tahdomme ennen kuolla, kuin antautua.»

Mitään aikaan saamatta meni sota-airut leiriinsä takasin. Vaan uusi miehuus innostutti taasen Magdeburg'in väestöä, joka hyvillä syillä piti tämän esityksen Tillyn heikkouden merkinä.

»Meidän täytyy noille ulkopuolella oleville herroille osoittaa, että urhoollisuutemme on suurempi kuin he uskovatkaan,» sanoi Falkenberg airueen mentyä. »Heidän täytyy nähdä, ettei urhoollisuuttamme saa mikään silmänräpäys horjumaan.»

Hän antoi Tonille muutamia salaisia käskyjä, ja tunnin kuluttua oli jo sotaneuvosto kokoutunut pääkortteriin.

»Tilly on vaatinut linnoitusta,» sanoi Falkenberg sotapäälliköille. »Hän luuli varmaan pelottavansa meitä. Osoittakaamme että hän pettyy. Voimakas, hyvin johdettu uloskarkaus yöllä voipi paremmin hänet vakuuttaa siitä.»

Kaikki päälliköt kutsuttiin saapuville ja pian oli neuvottelu lopussa. Kun ilta tuli ja sydänyön hetki lähestyi, astui pataljoona toisensa perästä Magdeburgin hiljaisia katuja ryntäysporteille, jossa odottivat ylipäällikön viimeistä käskyä.

»Hiljaa ja uskaliaasti eteenpäin!» puheli Falkenberg sotajoukoille. »Yhtään latinkia ei lauaista, ennen-

kuin merkki-laukauksella käsketään. Meidän on ryntättävä pattereille, lyödä niiden väestö, naulata kanuunat ja sytyttää teltat tuleen. Vihollisten hämmästyksissä ollen on meidän helppo palata takaisin. Nyt — eteenpäin!

Portit avattiin hiljaa ja kolmeen osaan jaettuina riensivät pataljoonat ulos. Falkenberg johti keskimäistä joukkoa: hänen vieressään ratsasti Toni paljastettu miekka kädessä ja vyössä ladattuja pistolia.

Sotilaat marssivat syvimmässä hiljaisuudessa, sillä he tiesivät että hiljaa hiipimällä voivat he aikeessaan omistua. He pääsivät juoksu-haudoille. Vihollis-patterit, vaikka päivällä niin suurikurkkuisia, olivat nyt mykkinä, hiljaisina, ja niin lähellä jo heitä, että käsillään voivat tavata ulospistyviä kanuunien suita. Leirissäkin oli kaikki hiljaa.

Falkenberg joukkoneen oli pysähtynyt erään patterin edustalle; toiset osastot olivat myös kumpikin seisahduneet, odottaen merkkiä.

»Laukaus!» käski samassa Falkenberg. »Ryntäys pattereille! Eespäin mars!»

Osastot ryntäsivät pattereille; kohta paukkuivat pyssyt, kohta miekatkin kalisivat. Tykkimiehet lyötiin

heikon vastustuksen perästä maahan ja kanuunien sytytin-reiät naulattiin umpeen.

Sen tehtyä ryntäsivät kaikki kolme osastoa yhdeksi yhtyneenä leiriä kohti. Sillä välin olivat paukahdukset herättäneet nukkuneen vihollis-joukon; vaan he juoksentelivat nyt edestakaisin pimeässä, puoleksi puettuina ja ilman johdattajaa, lisäten huudoilla ja tyhjään pimeyteen ampumalla yleistä hämmästyttä ja häiriötä.

»Sytyttäkää teltat!» huusi nyt Falkenberg.

Palavat soihdut ja piki-vanteet olivatkin jo valmiina; pian nousi kirkkaita liekkejä noin kahdesta- tai kolmestakymmenestä eri paikasta. Tulen loisteessa menivät Falkenberg'in joukot aina edemmäs, lyöden maahan jokaisen vihollisen, mikä eteen sattui. Sillä tavoin tulivat he lähes keski leiriin, kun liekit rajun tuulen avulla raivosti levisivät ylt'ympäri. Vaan sillä välin oli Tilly kenraalinensa koonnut parhaimmat joukkonsa; tiheä vihollis-lauma syöksi nyt Falkenbergin joukkoa vastaan. Nyt oli paras aika palata, sillä kaupungin ja leirin välisellä sillalla kuultiin nyt hevosen kavioiden jyskettä, niin että Falkenberg pelkäsi palaus-tien viivytyksen kautta pian tulevan suljetuksi. Hän kokosi joukkonsa pian ja ennenkuin lähenevä jalkaväki voi oikean rynnäkönnön tehdä, oli hän taasen vapaalla kedolla, ja yhdellä pyssyjen-lau-

kauksella hajoitti ratsu-rykmentin, mikä oli koettanut palaus-tietä sulkea. Ryntäyksellä riennettiin sitten eteenpäin, päästiin onnellisesti portille ja taasen olivat he suojelevain muurien sisällä.

Falkenberg oli portilla viimeksi tulijain joukossa ja kaipasi säikähtyneenä Tonia.

»Missä on Toni?» huusi hän. »Onko hän jo kaupungin sisällä?»

»Ei, herra,» äänsi samalla iloinen ääni hänen takanansa. »Tässä ollen. Minä olen vaan pikkuisen viipynyt, kun tahdoin mukaani ottaa yhden vangin.»

»Mikä aikomus!» murisi Falkenberg, »Sinä olisit jäänyt vihollisten taa, olisit joutunut vangiksi tahi tullut surmatuksi, sillä vihollisia on tiheästi takanamme. Tänne nyt sisään! Nyt on viimeinen hetki.»

Portit eivät vielä olleet kokonaan suljetut, kun tiheä kuulaside ulkopuolelta napsahti muuria vasten. Siihen vastattiin muurilta ja keisarillisten täytyi vetäytyä takaisin. Ulosryntäys oli onnistunut hyvin ja saatanut viholliselle suuren vahingon sekä mieshukan.

Vasta silloin, kun päästiin kirkkaasti valaistuille kaduille näki Falkenberg että Toni kuljetti vierasta hevosta ratsustimista ja samalla koki myös tukea keisarillista sotilasta, joka horjuen istui satulassa. Hänen

julmat kasvonsa olivat tahratut verellä, jota vuoti haavasta otsassa.

»Herra Jumala! Mitä sinulla siellä on?» kysyi Falkenberg.

»Tämä on minun vankini, herra,» vastasi Toni. »Ja onpa se vielä päälle päätteeksi vanha tuttavakin partiomatkani ajoilta. Tämä on se Pappenheimiläisvältväepeli, joka vähällä oli minut silloin hirttää. Palavain telttien valossa näin minä hänen ja tunsin pian. Hän oli haavoitettu, etäällä kumppaneistansa ja voi tuskin enää pysyä hevosensa seljässä. Sentähden ratsastin hänen luoksensa, tartuin hänen hevosensa ratsastimiin ja tukien häntä lujasti satulassa, toin tänne. Siinä on koko seikka ja syy, jonka vuoksi olin vähällä myöhästyä.»

»Se sinulle, uskalikko, olisi ollut oikein!» nuhteli Falkenberg. »Mitä sinä nyt aiot tehdä miehelle. Parasta olisi ollut jättää hänet ulkopuolelle.»

»Silloin olisi hän pudonnut hevosensa seljältä ja, kuollut,» sanoi Toni. »Se olisi ollut minusta vaikeaa, kun ei hän koskaan ole ollut paha minulle; kyllähän hänen tarkoituksensa olikin antaa minulle tilaisuuden paeta hirsipuun alta. Minä tahdon viedä hänet Spar-

nagelin taloon. Hyvä elatus-äitini ottaa kyllä hänet huoneesensa ja sitoo hänen haavansa.»

Falkenberg kohotti olkapäätensä.

»Sinua nyt vasta on kummallinen veitikka!» hän sanoi. »No, emmehän salli miehen kadulle jäävän. Vie hänet siis elatus-äitisi luo.»

Pian oli Toni Sparnagelin talon portilla. Kun kaikki siellä olivat ulosrynnäkön tähden ylhäällä, ei hänellä ollut monta tempua, vaan auttoi haavoitetun satulasta alas ja vei sisään. Hänen haavansa huomattiin olevan vähemmän vaarallinen, vaan itse lyönti oli mamentanut hänet. Haava pestiin ja sidottiin; sen jälkeen laskettiin hän levolle sänkyyn, johon nukkuikin pian.

Kun Toni aamulla tuli häntä katsomaan, oli hän jo ihan tointunut ja vaatteissaan.

»Mitä saakelia tämä on?» sanoi vanki kummastellen. »Etkö sinä ole se ruoka-kauppias, jonka minun olisi pitänyt Tillyn käskystä lähettää parempaan maailmaan?»

»Teillä on, kuulenma, hyvä muisti,» sanoi Toni. »Nyt on näytös vaihtunut. Silloin olin minä teidän vankinne, tänään olette te minun.»

»Mutta, koira syököön, miten se on tapahtunut?»

Toni selitti asian lyhyesti ja selvästi.

»Oi sinua saakeli,» lausui harmaapartainen: »siinäpä teet kauniisti, kun et unhota vanhoja tuttuja, vaan autat heitä vaarankin hetkellä. — Mutta saakeli soikoon, se minua paljon alentaa! Niinmuodoin olitkin sinä vakooja! Taivas ja maa, jos sen olisin tietänyt!»

»Niinpä siis jo itsekin makaisitte kalojen ruokana Elbessä,» vastasi Toni hymyillen.

»Hm! kyllä se niin olisi,» lausui vältvääpeli. »Hyvä, kun kuitenkin on näin; tästä hetkestä tahdomme olla hyviä ystävyksiä, olkaamme kummalla puolella hyvänsä.»

Käden lyönti vahvisti uuden ystävyysliiton ja jo muutaman päivän kuluttua viihtyi vältvääpeli herra Sparnagelin perheessä niin, kuin olisi siinä jo elänyt useampia vuosia. Pieni Liisu tuli hänelle erittäin rakkaaksi ja kuunteli mielellään vanhan julman sotilaan sotaker-toelmia; vaan nyt oli vältvääpeli myös häntäkin kohtaan lempeä kuin lammas.

Sillä välin pitkitettiin yhä vaan piiritystä, Tillyn kuitenkin mitään erinomaista voittamatta. Kaupungin puolustajat käyttäytyivät hyvästi, vaan pitkään aikaan kun ei apua saatu ulkoa, loppuivat ruutivarat touko-kuun alussa ja kanuunat valleilla vähitellen taukosivat piirittäjiä vastaamasta. Kustaa Aadolfiin luotettiin lu-

jasti. Hän *mahtaa* tulla jo *pian*. Sitä piiritetyt toivoivat, sitä viholliset pelkäsivät.

Toukokuun yhdeksäntenä päivänä vaikenivat äkisti Tillyn kanuunat. Ulkona leirissä vallitsi syvin hiljaisuus ja saarretussa kaupungissa hengitettiin nyt vapaamin. Epäilemistä ei enää ollut, että Tilly lakkautti piirityksen ja että Kustaa Aadolf tuli. Ilo oli yleinen; kaduilla syleilivät piiritetyt toisiaan ja jo kaukaa he huusivat toisilleen tämän iloisen ilmoituksen. Ensikerran niin pitkällisen ajan perästä luulivat väsyneet puolustajat voivansa laskeutua virkistävään uneen. Läheneväksi yöksi jätti suurin osa heistä vallit, saadaksensa raskaan työn perästä nauttia suloista lepoa. Vaan se oli kallis uni; kauhistava herätys voi seurata sitä. Piiritys oli tosin lopussa, vaan Tilly oli vielä kaupungin edustalla ikäänkuin uhkaava ukkosen pilvi, joten kukaan ei osannut aavistaakaan, mitkä hirmuiset salamet sen synkeyteen olivat kätkeytyinä.

V.

Ryntäys.

Kaupungissa maattiin, vaan vallien ulkopuolella väijyi turmio. Tilly oli tosin hyljännyt toivon tähän asti

käytetyllä piiritystavalla voittaa Magdeburgia, kun vielä pelkäsi Kustaa Aadolfin piakkoin joutuvan esteeksensä. Hän päätti purkaa leirinsä, vaan kuitenkin sitä ennen uskaltaa tehdä yleisen rynnäkön. Sotaneuvostoinensa päätti hän, että ryntäys päivän koittaessa tapahtuisi yht'aikaa neljästä kohdasta. Kaikki hankkeet valmistettiin yön aikana. Sotamiehet olivat aseissaan ja päälliköt paikoillansa, ja odotettiin ainoastaan kanuunan laukausta merkiksi lähteäksensä samalla kaikilta suunnilta yht'aikaa ryntäämään.

Sumuinen aamu valkeni. Syvin hiljaisuus oli kaupungissa ja valleilla. Sotamiehet makasivat nukkuneina kanuunien vieressä ja porvarit olivat vetäytyneet kotiinsa. Silloin hiipi yksinäinen nuorukainen pitkin autioita katuja ja läheni Neustadin ulkovarustus-valleja. Hän oli Toni, jo täysin vaatteissa ja aseissa. Levottomuus, jota hän itsekään ei voinut ymmärtää, oli karkoittanut häneltä unen ja kävellyttänyt näin ympäri muureja. Ei yksikään vartija huutanut häntä pysähtymään. Takkiinsa kääriytyneinä makasivat sotavartijatkin maassa uneen vaipuneina. Toni kuunteli kedolta, sillä siellä oli vielä pimeä, ettei voinut näkemälläkään mitään tarkoin eroittaa. Hän ei havainnut mitään epäiltävää ääntä, — ulkona oli sama hiljaisuus, kuin kau-

pungin sisälläkin. Hän kulki paikasta paikkaan, vaan jokapaikassa oli makaavia sotilaita, eikä missään valvo-
vaa silmää. Hän koetti herättää kansaa, vaan sääli-
väisyys esti hänet jälleen. Ne eivät olleet moneen ai-
kaan nauttineet niin hiljaista unta.

»Maatkoot he, minun pitää valvoa,» sanoi hän ja
asettui istumaan kanuunalavetille, huomataksensa mitä
ulkopuolella muuria tapahtuisi.

Yö hälvähti vähitellen; tähdet haalenivat, päivä
koitti. Kun ei mitään levottomuutta kuulunut, uskoi
Toni varomisensa olleen turha, vaan samalla jymähti
muutamia kanuunan laukauksia aamun tyynessä ilmassa.
Toni hypähti ylös ja nojautui vallin rintavarustusta vas-
taan nähdäksensä jotakin, vaan pimeä esti sen, mutta
kuuli sen sijaan lähenevän sotajoukon jalkojen töminää,
aseitten kalsketta ja hevosen kavioiden jyskettä.

»Vihollinen! vihollinen! aseihin!» huusi hän ja lau-
kasi samalla pistolinsa, herättääksensä siten vartiijoita
läheltänsä.

Samalla kuului tiheään pyssyjen laukauksia vallin
ulkopuolella ja ensi silmänräpäyksessä olivat valitetta-
vasti tyhjät eikä erittäin syvät vallihaudat täynnänsä
sotamiehiä, jotka suurella huudolla alkoivat rynnäkön.
Suuri paljous nostettiin pystyyn portaita, joita myöten

ne ikään kuin kissat kiipesivät muurille. Ensiksi ylös ennättäneet syöksi Toni muutamain sinne rientäneitten sotilaitten avulla takaisin hautaan, vaan toisia seurasi lakkaamatta suuri joukko; lyhyen vastustelun perästä oli vähäinen vastustajain joukko lyöty ja ammuttu maahan. Tonikin oli saanut pienen haavan, vaan ennätti kuitenkin päästä hengissä pakoon. Hän juoksi niin paljon kuin voi kaupunkiin takaisin, ilmoittaaksensa Falkenbergille tätä odottamatonta ryntäystä. Vaan tiellä kuuli hän jo kolmelta eri suunnalta kiivaan pyssyjen paukkeen. Kaupunkia vastaan oli niin muodoin rynnätty joka haaralta ympäriinsä. Vaan kaupungin sisällä valitsi vieläkin hiljaisuus.

»Aseihin! aseihin!» huusi Toni. »Viholliset ovat valleilla! Aseihin!»

Hän riensi raastupaan päin, jossa toivoi löytävänsä Falkenbergin, vaan jo eräässä katukulmassa hän kohtasi tuon urhoollisen päällikön hätä hätää kootun miehistön etupäässä ryntäysmarssilla rientämässä Neustadin porttia kohti.

»Vihollinen on noussut vallille!» huusi Toni hänelle jo vastaan.

»No, me viskaamme hänet hautoihin taasen,» vastasi Falkenberg vakaasti, rientäen eteenpäin kahta kii-

vaammin. Toni lähti mukaan. Ryntääjiä vastaan hyökkättiin urhoollisina; Falkenberg itse taisteli mies miestä vastaan ja häneen säihkyvä kalpansa kaaskin monta vihollista maahan. Vaan silloin tuli se hirmusanoma, että vihollinen tunkeusi vastapäätä olevan portin kautta kaupunkiin.

»Lapset, taistelkaatte täällä niin kauan kuin voitte!» huusi Falkenberg sotilaille. »Minun täytyy mennä tuonne. Jos käännytte pois, niin kaikki on hukassa!»

Hän riensi uhatulle portille; Toni seurasi häntä. Siellä riehui raivoisa meteli, — oikea verinen sota. Falkenberg tuli paraiksi, sillä vihollisia oli joukottain noussut valleille, Falkenberg syöksi innolla tulvaavaa ihmisvirtaa vastaan ja uudella urhoollisuudella seurasiivat sotilaat, kun näkivät arvoisan päällikkönsä edellensä. Silloin räiskähti pyssyjen laukaus; yksi kuula kohtasi samassa urhoollista Falkenbergia keski-rintaan ja hän kaatui maahan huutaen: »Minä olen hukassa!» Toni riensi kauhistuneena hänen avuksensa.

»Minua ei auta enää mikään,» huusi kuoleva. »Auta itseäs, poika! Jumala olkoon sinun ja tämän onnetoman kaupungin kanssa!»

Hänen silmänsä sammuiivat, hänen sankaririntansa

veti viimeisen henkäyksen — Magdeburgin urhoollista puolustajaa ei ollut enää.

Syvän tuskan valloittamana suuteli Toni jalon vainajan otsaa; vaan hän nousi taasen, sillä nyt ei ollut aikaa valitukselle ja murheelle. Vihollinen pääsi enemmän valtaan ja vastustajat riensivät takaisin, kun heidän urhoollinen päällikkönsä kaatui. Toni joutui heidän mukaansa.

Pyssyjen pauke, kumisevain hätäkellojen pauhaava ääni, huudot, kiljumiset ja jyske kaduilla herättivät vihdoinkin nukkuneet porvarit; kauhistuneena riensivat he ulos, vaan ainoastaan puolet vaatteissa ja aseissa. Vielä nytkin olisi ollut toivo vihollisen takaisin lyömisestä, vaan Falkenberg oli poissa, joka vielä olisi voinut järjestykseen saada häiriöön joutuneen puolustusjoukon. Ruudista oli myös puute, että tuskin enää voi ampua. Äkisti tuli vieläkin tieto, että kaksi muuta porttia myöskin oli vaarassa; nyt nousi häiriö korkeimmillensa. Neljä keisarillista rykmenttiä tunkeusi näiden porttien kautta kaupunkiin, löi väestön maahan ja enensi niin sen tappiota. Viimeiset päälliköt kaatuivat miekka kädessä; viisi tuntisen rajun tappelun perästä oli jo kaikki vastustus vaiennut. Nyt oli Magdeburg pitkän, urhoollisen

vastustuksen perästä veressä lainehtivana ja hirmuisten voittajainsa vallassa.

Auki murretuille porteille asetti vihollinen varti-joita ja kanuunia. Myös muutkin portit avattiin; niistä ryntäsi sisään hirmuisia valloni- ja kroatilais-joukkoja, jotka julman verikoira-lauman tavalla hajoilivat ympäri turmion ja surman valtaan joutunutta kaupunkia.

Tilly itse, jos olisi tahtonutkin, ei olisi voinutkaan murhaaja-joukkojansa hillitä; vaan sitä hän ei koettanutkaan. Magdeburg hyljättiin ryöstäjäin valtaan. Rai-voisat sotarosvot syöksivät huoneihin, tehden niissä verisiä, kauhistavia töitä semmoisella hurjuudella, ettei historia, ihmisyyden kunniaksi sanoen, voi sitä mihinkään muuhun verisaunaan verrata. Ei yhtään vanhusta tai lasta, ei yhtään vaimoa tahi neitoa säästetty, vaan sydäntä särkevä »valitus» huuto kaikui lakkaamatta tivaalle onnettoman kaupungin piiriltä.

Toni oli taistellut viimeiseen silmänräpäykseen asti, vaan ikäänkuin ihmeen kautta hän pääsi verisau-
nasta haavoittumattomana. Hän riensi verisissä vaat-
teissa, valjun ja sortuneen näköisenä pitkin katuja Spar-
nagelin kartanoa kohti. Tiellä näki hän kohtauksia hir-
veimmästä julmuudesta, jotka olivat jähmetyttää veren
hänen suonissaan. Täällä joku valloni nosti miekkaansa

pistetyn lapsen, tuolla nuori neitonen syöstiin korkean huoneen yläkerrasta kivikadulle, tai vaipui harmaahapsinen vanhus halaistulla päällä tantereelle. Yleiseen onnettomain valitushuuto sekoittui petomaisten palkkasotilaiden riemuhuutoihin ja ulvomisiin. Toni vaipui muistellessansa elatusvanhempiansa ja Liisaa. Hurjalla nopeudella tunkeusi hän läpi katukihinän ja oli vihdoin Sparnagelin talon edustalla.

»Jumalan kiitos!» hän huokasi. »Portti on vielä suljettu.»

Välttääksensä ympäri riehuvain sotapetojen huomiota, hän ei kolkuttanutkaan isoa porttia, vaan hiipi solaan, josta pikkuinen portti vei kartanolle. Myös tämäkin oli kiinni, eikä Toni tohtinut kolkuttaa. Hän kiipesi muurille ja sieltä tallin katon ylitse tuli alas pihalle. Sieltä hän riensi sitten huoneisiin, jossa häntä ilohuudolla otettiin vastaan.

»Toni! Luoja! Kiitos! Hän on pelastettu!»

»Ja te! Isäni, äitini ja pieni Liisuni! — Oi, kaupunki on hirmuja täynnä . . . Meidän täytyy paeta; täällä odottaa meitä vaan viheliäisyys ja kuolema.»

Herra Sparnägel pudisti kalpeana ja väsyneenä päätänsä; hän oli koko aamun taistellut kuin Tonikin.

»Se on mahdotonta!» hän vastasi. »Kaikki tiet

ovat suljetut. Ne hirviöt, jotka eivät säästä vaimoa eikä lapsia, tappasivat meidät paikalla, kun vaan näkisivät.»

»Täällä ehkä löytynee joku piilopaikka, jossa voimme olla kätkössä päivän tahi parikin, joll'aikaa kauhistus ainakin lakanee,» sanoi Toni.

»Sitä minäkin olen miettinyt,» vastasi herra Sparnagel. »Makasiineissani on monia piilopaikkoja. Kootkaamme nyt pian vähäisen elatus-aineita. Me, Toni, otamme aseet mukaamme. Onneksi on minulla vielä vähäisen ampuma-varoja pistoleihimme. Jos ne löytävät meidät, niin puolustamme itseämme viimeiseen henkäykseen asti.»

»Sen teemmekin, ja Jumala on kanssamme,» sanoi Toni lujalla mielellä. »Vaan missä on vältvääpeli? Eihän hän suinkaan hyljännyt meitä?»

»Ei svinkaan, sitä minä en ensinkään pelkää,» sanoi rouva Sparnagel. »Hän meni ulos melskeeseen, kun ensin huolellisesti sulki portit. Hän lupasi pian palata; hänen sanaansa en ensinkään epäile.»

»Siinä teetkin oikeen, jalo rouva,» vastasi alhainen ääni, ja vältvääpeli astui sisään. »Voi, hyvät ystäväiseni! hän pitkitti värisevin huulin. »Minä olen nähnyt monta hirveää työtä aikoinani, vaan en koskaan täm-

möistä julmuutta kuin nyt. Näyttää kuin helvetti olisi päästänyt kaiken kansansa tämän onnettoman kaupungin kimppuun, sillä ihan perkeleinä, eikä kunniallisina sotilaina riehuvat pedot, kroatit ja vallonit . . . Vaan, minä tahdon suojella teitä. Ainoastaan minun ruumiini ylitse on heidän tiensä kulkeva teille.»

»Me aiomme lymyytyä,» sanoi herra Sparnagel. »Seuraa meitä!»

»Ei; minä pysyn täällä alhaalla,» sanoi vanha sotilas. »Sillä, kun he näkevät huoneen jo takavarikkoon otetuksi, eivät he koeta enää sisään tunkeutua. Vaan joutukaatte! Silmänräpäystäkkään ei ole aikaa tuhlata!»

Ikäänkuin antaaksensa näille sanoille vieläkin vaikuttavampaa voimaa, kuului nyt ulkopuolella kova jyskytys pyssyn tukilla porttia vastaan, ja julmat karjumiset vaativat sitä aukasemaan. Rouva Sparnagel vapisi kauhistuksesta.

»Menkääte, hyvä rouva,» sanoi vältvääpeli; »ei vielä ole mitään vaaraa. Joutukaa, joutukaa!»

»Vaan te itse?» kysyi herra Sparnagel. »Ettekö itse jää vaaraan täällä melskeissä?»

»Minua suojelee univormuni ja hätätilassa hyvä miekkani,» vastasi hän, sillä välin kuin jyräkkä portilla vaan eneni.

Hän aukasi ikkunan luukun ja tirkisti ulos.

»Häh, oletteko hulluna, miehet?» huusi hän. »Minä olen tämän talon ottanut halttuuni. Etsikää te itsellenne toinen!»

»Oh, Pappenheimiläinen! Siis tulimme myöhään. Onnea kumppani!» vastattiin ulkona; sotamiehet menivät pois ja vältvääpeli sulki ikkunan jälleen.

»Tästä näette, että Pappenheimiläis-kyrassia peljätään,» lausui vältvääpeli.

Herra Sparnagel otti nyt Liisun syliinsä, rouva otti vähän ruoka-varoja. Toni suuren kiviruukun vettä ja kaikki alkoivat nyt mennä ylös vinnille. Siellä he tulivat lautaseinälle, joka näytti eroittavan vinnihuoneen toisesta sivu-rakennuksesta; herra Sparnagel painoi ponnistinta: samassa aukeni pieni ovi, joka johti pikkuiseen, vaan kumminkin valoisaan huoneeseen.

»Minä olen jo aikoja ennen laittanut tämän piilopaikan, joka nyt on meille hyvinkin sovelias,» sanoi herra Sparnagel.

»Se on oikeen, herra,» sanoi vältvääpeli, joka seurasi heitä ylös. »Täällä voitte olla niin kauan piilossa, kunnes tuon teille sanan. Hyvästi siksi aikaa! Jumala olkoon kanssanne!»

Hän meni; pakolaisemme istuivat hiljaisina ja su-

ruisina piilopaikassaan. Sykkivillä sydämillä he kuuntelivat hirveätä meteliä kaduilla, joista hirveät hätähuudot sekaantuivat aseiden helinään ja pyssyjen paukkeeseen. Rouva Sparnagel likisti kuoleman tuskassa lapsensa rintaansa vastaan ja kaikki istuivat mykkinä, surullisiin mielteihin vaipuneena.

Pari tuntia kului. Silloin herra Sparnagel nousi äkisti ylös.

»Jumala armahtakoon, huomaatteko te mitä?» hän sanoi. »Minä tunnen sisään tunkevan savun hajun.»

Toni hyppäsi pienen ikkunan eteen.

»Hirmuista!» sanoi hän. »Niin pitkälle kuin näen, ovat katot tulessa. Vaan onneksi ei ole tuuli tänne päin. Me emme vielä ole missään vaarassa. Tulta pelkäämättä, riehuu vieläkin murha ja hävitys kaduilla. Oi noita sydämettämiä ihmisiä.

Samalla kuului rientäviä askeleita vinnin rappusilla; ovi aukeni ja vältväepeli astui sisään.

»Meidän täytyy paeta,» sanoi hän. »Naapuritalo on jo tulessa ja neljännestunnin kuluttua on tuli jo täälläkin.»

»Olkoon vaan!» sanoi herra Sparnagel epätoivoisena. »Parempi on kuolla liekkiin, kun jättää vaimoni

ja lapseni noiden riehuvain roistojen käsiin. Tuli ehkä voi meitä armahtaa, vaan ei nuo ihmiset.»

»Ei, te ette pala, ettekä tule murhatuiksi ystäväni,» sanoi vältvääpeli. »Katsokaa mitä minulla on. Pukekaa yllenne tämä sotapuku ja pankaa tämä kypäri päähänne, jalo rouva. Minä otin ne molemmat nuorelta upseerilta, joka oli kuolleen kadulla.»

Rouva Sparnagel riensi ulos ja puki tuodut vaatteet yllensä. Vältvääpeli oli myös herra Sparnagelille ja Tonillekin tuonut vaatteet, jotka päälle puettuina muuttivat heidät tuntemattomiksi keisarillisiksi sotilaisiksi.

»Vaan lapseni, pieni Liisuni!» sanoi herra Sparnagel hätäillen.

»Hänen vieniänsä olen myöskin miettinyt; odotakaa vaan joku silmänräpäys,» sanoi vältvääpeli ja riensi pois. Minutin kuluttua palasi hän takaisin ilolla, suuri säkki käsissä.

»Kas tässä on pikkuselle jotakin,» lausui hän. »Hänen täytyy mennä tähän pussiin; näkijäin täytyy uskoa, että siinä on vaan jotakin muassa vietävää saalista, kun hän vaan pysyy siinä hiljaa.»

Rouva Sparnagel tuli taas sisälle. Tuuhean tukkansa oli hän kätkenyt kypärin alle ja sotapuku peitti sie-

västi hänen vartalonsa, niin ettei kukaan olisi voinut aavistaakaan häntä naiseksi.

»Hyvä!» sanoi vältvääpeli. »Sitokaa myös vyölle tämä miekka ja käyttäytykää rohkeasti. Mitä kauhistuksia hyvänsä sattuisi näkemään, niin elkäätte Jumalan tähden antako kasvonne ilmoittaa vähääkään hirmua tai kauhistusta. Elkkää katsoko alas, vaan silmätkäätte urhoollisesti ympärillenne, mitä rohkeammin, sitä parempi. Ja nyt pienoiseni, pujahtakaa tähän pussiin,» sanoi hän kääntyen Liisun puoleen. »Minä kannan teitä selässäni, elkkää peljätkö yhtään; siinä ei ole mitään vaaraa.»

»En pelkääkään niin kauan kuin olen luonanne ja vanhempani ynnä Tonin seurassa,» vastasi lapsi.

»Sitä parempi,» sanoi vältvääpeli. Kaikki oli jo valmiina; he astuivat alas, jonne tuskin olivat ennättäneet, kun jo portaat olivat tulella.

He aikoivat mennä tuomiokirkkoon. Se säästettiin yksin ja käytettiin turvapaikkana.

Koko kaupunki näytti olevan tulimeressä. Kadut olivat ruumiita täynnä ja veri virtaili joka paikassa. Murhaajia vilisi kaduilla ja sähköyvän miekkojen välissä jatkoivat pakolaisemme matkaansa. Kohdaten murhamielisen joukon, katsoi vältvääpeli aina nütä hirmuisella katsannolla, antaen joskus myös kunnan sivalluksenkin

sapelillansa, jolloin aina kuului huuto: Pappenheimiläinen! Pappenheimiläinen! ja kaikki riensivät pakoon.

Rouva Sparnagel jännitti kaikin voimin mieltänsä, pysyäkseen vakaana. Vaan hirmuisia töitä nähdessä oli hän vähällä horjua. Onneksi huomasi hänen miehensä sen ja tuki häntä.

»Rohkaise mieltäsi, Jumalan tähden!» kuiskutti hän. »Kohta olemme matkamme perillä.»

Vihdoin päästiin kirkolle. Iso ovi oli telkitty, vaan herra Sparnagel tiesi pienen sivuportin; sitä hän kolkutti miekkansa päällä.

»Malta, malta» sanoi eräs kroatilainen murretulla saksan kielellä. »Jos Tilly sen saa tietää, niin hirttää sinut paikalla. Kaupunki on annettu valtaamme, vaan kirkko pitää säästää.»

»Sen tiedän kyllä, ystäväni,» oli vastaus. »Kiitoksia varoituksesta! Minä en aio ryöstää, vaan kohdata erästä ystävää.»

»Sepä lie kokonaan toinen asia,» sanoi kroati ja meni. Sparnagel kolkutti uudestaan.

»Kuka siellä?» kysyi hetkisen perästä vapiseva ääni sisäpuolella.

»Sparnagelin perhekunta,» kuiskutti kauppias oven raosta. »Aukase; Jumalan tähden!»

Salpa ratisi ja ovi liikkui pian saranoillansa. Vaan kun aukasija näki heidät keisarillisissa univormuissa, tahtoi hän sulkea oven jälleen. Herra Sparnagel kerkisi kuitenkin sisään ennen ja veti kädestä vaimonsa mukanaan. Vältvääpeli, pussi seljässä ja Toni seurasivat jäljestä. Sisään päästyä laskeusivat he polvillensa ja kiittivät pelastuksesta Jumalaa. Pyhä huone suojeli heitä murhamielisistä joukoista; siellä syleilivät he toisiansa onnea toivottamalla.

VI.

Uusi koti.

Kaksi päivää kesti poltto ja ryöstö. Muutamat päälliköt pyysivät Tillyä säästämään onnetonta kaupunkia ja kutsumaan hajalle päästettyjä joukkojansa takaisin. Turhaa oli häntä taivuttaa. »Tulkaatte tunnin perästä,» vastasi hän, »niin saa nähdä miten teen. Sotamiehille pitää myös jotain suotaman vaarojensa ja vaivainsa palkaksi.»

Vasta toukokuun neljäntenätoista päivänä, jolloin

Tilly astui hävitettyyn kaupunkiin, taukosi meteli. Kaikki, jotka silloin olivat elossa, saivat armon ja mitä tuli ei vielä ollut niellyt, säästettiin. Tuhat ihmistä oli paennut tuomiokirkkoon ja ne saivat nyt tulla vapaasti ulos. Oi! heidän isäinsä kaupunki oli nyt suitsevina raunioina! Miekka ja tuli oli hirveästi riehunut. Kolmekymmentätuhatta ihmistä oli kaatunut uhrina vihollisten hirmuisuudelle. *)

Kaupungissa turvaa löytäminen oli ystävillemme mahdotonta, kun ne harvat talot, jotka palosta säilyivät, otettiin Tillyn ja hänen päällikkönsä omaisuudeksi. Onneksi oli herra Sparnagelilla noin puolentoista Suomen virstan matkalla kaupungista puutarha, jossa myös oli pienoinen huonerakennus. Sinne päätettiin mennä. Se pieni talo oli vielä hyvässä kunnossa, vaikka tyhjäksi ryös-

*) Kertomuksessa, jonka Tilly tämän valloituksen jälkeen lähetti keisarille, ylisti hän kovin tätä urotyötänsä, lausuen ettei Trojan ja Jerusalemin hävitysten jälkeen maailma ole niin loistavaa voittoa nähnyt, kuin tämä — „yksi sellainen victoria,“ joksi hän itse sitä kuvaili. Vaan tämä oli viimeinen Tillyn voitoista. Kustaa Aadolf voitti hänen ensin Leipzig'in luona, sitten Rain am Lech'illä, jossa Tilly haavoitettiin ja kuoli muutamia päiviä myöhemmin Ingolstadt'issa (Huhtikuun 30 päivänä 1632).

tettynä. Vältvääpeli hankki vaunut ja hevosia; herra Sparnagel meni niillä likimäiseen kylään, tuoden sieltä sänky- ja pito-vaatteita, joista viime mainituista rouva Sparnagel kovin ihastui, sillä nyt voi hän heittää uni-vormun pois ja pukeutua taasen naisväen vaatteihin.

Puutarhan huvihuoneessa elettiin muutamia päiviä hiljalleen. Ainoastaan vältvääpeli kävi joskus kaupungissa tiedustuksilla; eräänä päivänä toi hän muassaan sen iloisen sanoman, että Tilly koko joukkoineen läksi pois Thüring'iin päin.

»Siis voimme yöllä kaivaa huoneeni raunioista pienen aarteeni ylös,» sanoi herra Sparnagel.

Heillä ei ollut puutetta kuokista eikä lapioista; kun pimeä tuli, meni Sparnagel, vältvääpeli ja Toni kaupunkiin, koettaen kaivaa, herättämättä kenenkään erityistä huomiota. Tilly tosin oli jo joukkoineen poissa, vaan kaupunkiin oli kuitenkin jäänyt muutamia sotamiehiä, joista enin osa oli haavoitettuja. Yksi semmoinen oli nyt piillyt muurin taa, josta väijyi ystäviemme toimitusta.

»Nuo eivät suinkaan huvin vuoksi kaivelle tuota soraa,» mietti viekas kroatilainen. »Ne etsivät jotakin — kaiketi kultaa. Se täytyy minun saada selville.»

Hän seisoo liikkumatta lymypaikassa. Kolme kai-

vajaamme työskentelivät vaan ahkeraan ja vihdoin huusi herra Sparnagel ilosta.

»Tässä on kellarin ovi,» hän sanoi. »Ovi on lukossa ja aarteeni siis on säilynyt.»

Ovi murrettiin auki. Herra Sparnagel meni edellä ja toiset seurasivat jälestä.

»Oikein, niin se on kuin luulinkin,» sanoi kroatilainen ja hykerti kämmeniään. »Nyt täytyy vaania, mi-hinkä nuo aarteensa vievät.»

Kauan ei viipynyt kun ystävämme tulivat takaisin, kantaen muassaan kahta arkkua, nähtävästi kovin raskaita. Kroatilainen astui pois ja hiipi heidän jäljestänsä, kunnes kantajat katoisivat huvihuoneesen. Silloin hän riensi sen seinukselle, asettaen korvansa suljettua ikkunanluukkuu vastaan.

»Hyvä, nyt tiedän kaikki!» sanoi hän hetkisen kuunneltuaan. Huomenna siis. Kaksi kumppania minulle, niin teemme koko työn.»

Hän katosi kuin varjo.

Seuraavana aamuna heti auringon noustessa vierivät keveät, parin hevosen vetämät vaunut puutarhasta ulos. Siinä ajoi herra Sparnagel rouvansa ja pienen tyttärensä kanssa. Perästä kulki liki vaunuja pari ratsastajaa: Toni ja vältvääpeli. Matkan suuntana oli mennä

Tonin kotiseuduille, jonka Hopealaaksossa toivoivat saavansa rauhassa elää.

Kuljettiin vaan vähän päivässä, ettei väsyttäisi rouva Sparnagelia ja Liisua, sen vuoksi menikin neljätoista päivää, ennenkuin oltiin laaksoon johtavan uran edustalla.

Tähän asti ei juuri mitään erityistä häiriötä ollut tapahtunut, vaan nyt, juuri kun herra Sparnagel riisui hevostia ja aikoi niitä viedä ahtaan solan kautta sisään, paukahti äkisti aivan lähellä pari pyssyä ja kuulat lensivät vinkuen heidän korvainsa sivutse, kuitenkin satumatta kehenkään.

»Päällekkarkaus!» huusi Toni, joka jo oli astunut hevosensa seljästä alas ja antanut vältvääpelin sen viedä sisälle laaksoon. »Pelastakaa rouva ja lapsi, herra Sparnagel! Minun pitää puolustaa käytävää, kunnes te olette turvassa.»

Samassa veti hän sapelinsa ja kääntyi kolmea kroatilaista vastaan, jotka syöksähtivät hänen päällensä. Urhoollisesti hän jonkun minutin ponnisti ylivoimaa vastaan kunnes herra Sparnagel sai vaimonsa ja lapsensa laaksoon ja ennätti huutaa vältvääpeliä apuun. Hän joutuikin juuri sillä silmänräpäyksellä, kun Toni uljaan taistelun perästä kaatui sotilasten lyönniltä.

»Roistot!» karjasi vältväepeli. Sen saatte kalliisti maksaa!»

Hänen pistolinsa laukesi; yksi kroatilainen syöksyi kuolleena Tonin viereen, ja herra Sparnagel urhoollisesti vältväepelin kanssa ryntäsi paljas miekka kädessä toisia kahta vastaan, jotka niin urhoollisesta vastustuksesta kauhistuneina riensivät pakoon. Kukaan ei ajatellut heitä ajaa takaa. Voittajat lankesivat polvilleen Tonin viereen.

»Jumalan olkoon ylistys ja kiitos!» huusi herra Sparnagel. »Hän on hengissä, eikä hänen haavansa ole vaarallinen . . . Oi, hän aukasee jo silmänsä! Toni, poikani, kuinka kanssasi on?»

»Tunnen vaan vähän huumaavan,» sanoi Toni. »Lyönti miekan lappella sattui vaan päähäni. Vaan missä ovat murhaajat? Poissako? Missä rouvanne ja lapsenne?»

»Pelastettuina — sinun kauttasi!» vastasi herra Sparnagel. Sinun jalo itse-uhraamisesi antoi minulle aikaa heidän pois viemiseen. Menkäämme nyt heidän luoksensa; suokoon Jumala että täällä löytäisimme sen rauhan, jota kauan olemme ikävöinneet.

He löysivätkin sen mitä hakivat.

Toni parani pian haavoistansa. Ylevän itsensä uhraamisen palkitsivat pelastetut rakkaudellansa.

Vanha vältväepeli kadotti kaiken sotahalunsa, kun näki mitä hirmuisuuksia Magdeburgissa tehtiin. Hän jäi näiden ystäviensä luo Hopealaaksoon ja vaihtoi miekkansa auraan; kiitollinen maa palkitsi hänen ahkeruutensa runsailla antimillansa.

Monta vuotta riehui vielä sota ja kylvi viheliäisyyden siemeniä koko Saksanmaalle. Vaan ystävämme elelivät hiljaisina salaisessa laaksossaan, kylväen rakkauden siemeniä, jotka kantoivat heille runsaita hedelmiä häiritsemättömässä rauhassa ja onnessa.

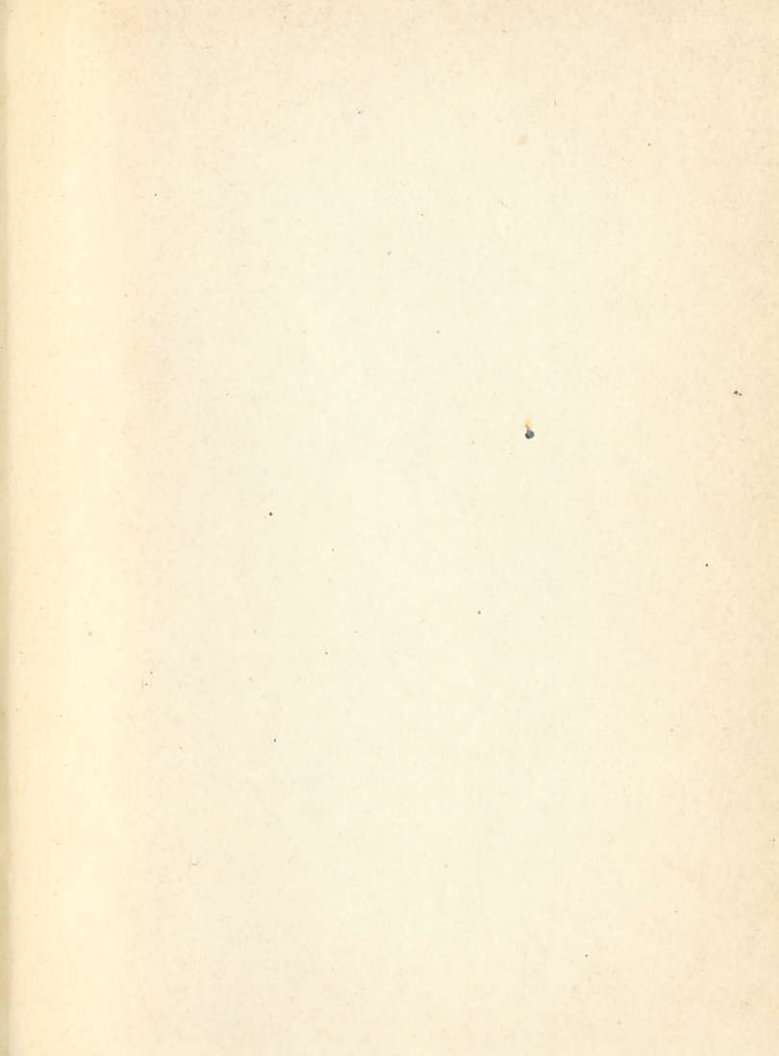

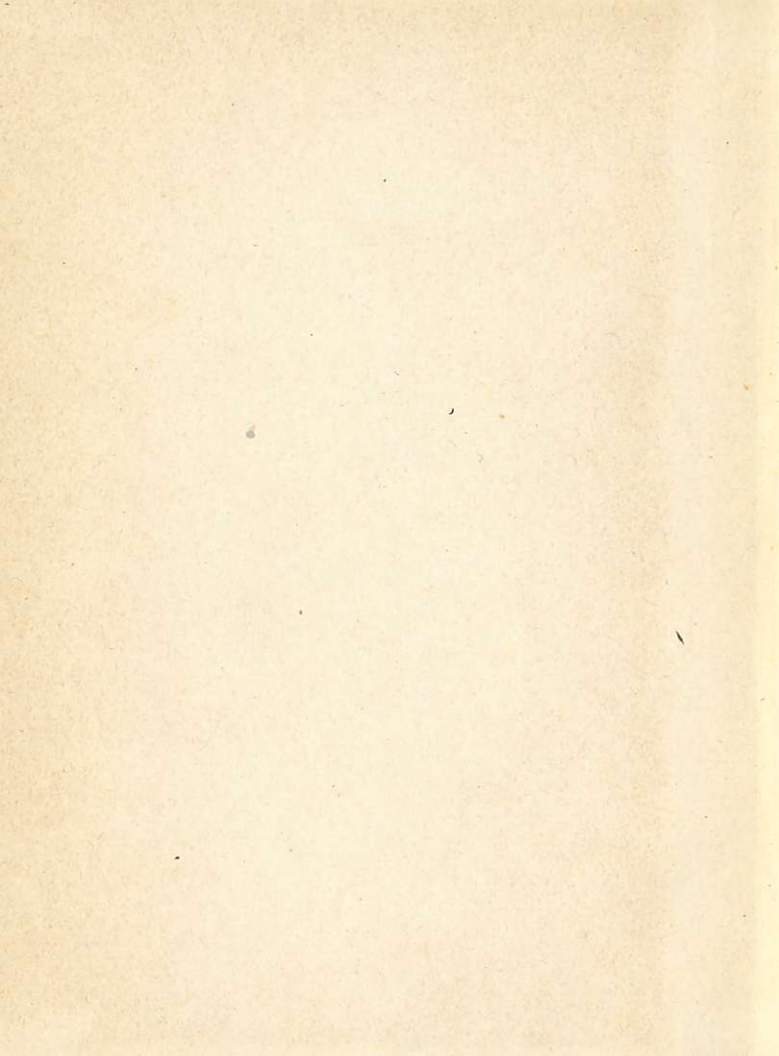
Toni parant pian haavoitustaan. Ylösvään itseään
 uhrannaisen palkeivat pelastetut rakkaudellaan
 Vaan väitävääpeli kadotti kaiken sotatunnsa, kun
 näki mitä hirvittäviä Marabuurissa tehtiin. Hän
 jäi niiden vätyvänsä luo Hopelalaksen ja välttöi miek-
 kansa suraan; kiitollinen maa palkei hänen ajkuru-
 tensa kanta vastaan, jotka niin otuodinnesta vastustuk-
 tensa tunnalla antamillansa
 Monte vuotta reipi vielä sota ja kivi viheliä-
 isyyden siemeniä koko Saksaunmalle. Vaan vätyvämmä
 elohyät hiljaisina salaisessa laaksossaan kylvän rak-
 kauden siemeniä, jotka kantoiivat heille tunnalla hedel-
 lisiä. Hän on hengissä, eikä hänen haavansa ole
 vaarallinen. Oi... Oi... Hän aukasee silmänsä, Toni, poi-
 kani, kuinka kanssasi on?—

—Tunnen vaan vähän huumaavan,» sanoi Toni.
 —Lyönti miekan lappeella gattui vaan päähäni. Vaan
 missä ovat murhaajat? Poissako? Missä rouvanne ja
 lapsenne?—

—Pelastettuina — sinun kauttasi!» vastasi herra
 Sparnagel. Sinun jalo-itse-uhraamisiesi antoi minulle
 aikaa heidän pois viemiseen. Menkäämme nyt heidän
 luoksensa; suokoon Jumala että täällä löytäisimme sen
 ruuhan, jota kaanan olemme ikävöinneet.

He löysivätkin sen mitä hakivat.

Suom. last. kirj. 5.
Nuorisokirjallisuutta ... 5

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOKOELMA

120 101 6129

+

Allekirjoittaneiden kustannuksella on tätä ennen painosta ilmestynyt seuraavat nuorisolle ja lapsille soveliaat kirjat:

Nuorisokirjallisuutta:

- N:o 1. **Spyri, Johanna.** Hyvässä turvassa. 60 p.
" 2. **Juutalaiset kaksoisveljekset.** 80 p.
" 3. **Cervantes.** Don Quixote de la Mancha. Sid. 1:75.
nid. 1:50.
" 4. **Mayne Reid.** Kullankaivajat ja indiaanit. 23 kuvalla. Sid. 2:60.
-

Beecher Stowe. Urpunen. 1:25.

Blicher. Kuvaelmia Juutinmaalta I & II à 1:50.

Hannikainen, Pietari. Jutelmia läheltä ja kaukaa I & II
à 1:50.

Jääskeläinen. Hesia juttuja II. 1:—.

Kolmonen. Kolme kertomusta. 60 p.

Reuter, Fritz. Kertomuksia. 60 p.

Schmid, Chr. Gottfrido eli pikku eräkäs. 60 p.

Thomasson. Ruhtinas ja metsänvartija. 48 p.

" Pehr Hirvi. 25 p.

Havergal. Pieniä päänaluksia. Nid. 75 p., sid. 90 p.

Vilhelmi Telli. Kuvilla varustettu. 80 p.

U. W. Telén & C:o.

